

Foreløbig introduktion (28.09.2025)

Historien om Jacob Mørk og Mariane Basses skilsmisse bygger på arkivalier, der findes i Rigsarkivet. En meget stor del af dem er blevet transskriberet og præsenteres her. Det vil være hensigtsmæssigt at have læst artiklen “Den, der graver Graven ...” i “Slægtsforskeren” nr. 3, 1925.

De transskriberede tekster er sat ind i filer svarende til afsnittene i “Den, der graver Graven ...”

Teksterne præsenteres med forbindende kommentarer for at gøre de 13 filer læselige. Der er medtaget dokumenter og begivenheder, som ikke er omtalt i artiklen “Den, der graver Graven ...”.

Bilagene udbygger historien om Jacob Mørk og Mariane Basses skilsmisse og indeholder masser af interessante informationer, der ikke var plads til i “Den, der graver Graven ...”.

Måske bliver man forundret over den mængde af tid, det har krævet at gennemføre de procedurer, som datidens love og regler foreskrev. ”Forretningsgangen” fremgår af journaler fra Fyns Stiftamt og Danske Kancelli.

Billeder af alle arkivalierne samt de transskriberede tekster tilgængelige på Klaus Guldagers ”google-drev” for alle via dette link:

<https://drive.google.com/drive/folders/1yi0fU-O2mW6hbYiPiP7uMNFvMSljM5jr>

Alle tekster er navngivet med dato (år, måned, dag) – evt. emne – og placering i Rigsarkivet.

Der er benyttet forkortelser:

BB: Bogense Byfoged

BBJP: Bogense Byfoged Justitsprotokol

BBDJ: Bogense Byfoged Dokumenter til Justitsprotokol

BB Kopibog: Bogense Byfoged Kopibog

OA: Odense Amt – Stiftamtmanden på Fyn:

OA Kancellibreve

OA Kollegieprotokol

OA Journal

OA Breve fra Bogense

DK3D: Danske Kancelli, 3. Departement

DK3D Brevbog

DK3D Brevsager

DK3D Resolutionsprot(okol)

BM: Bogense Magistrat

FS står for Fyns Stift/Stiftamt som afsender/modtager.

Om “Danske Kancelli” se

https://daisy.rigsarkivet.dk/arkivskaber_detaljer?a=danske+kancelli+3.+dep&b=resolution&c=&d=1&e=2025&f=&g=&h=&ngid=471958&ngnid=&heid=477300&henid=477302&epid=&faid=&meid=&m2rid=&side=&sort=&dir=&gsc=&int=&ep=&es=&ed

“Ægteskabets aldeles Ophævelse”

Skomager Jacob Mørk i Bogense forlod i 1815 sin kone Mariane Basse og gav ikke lyd fra sig i tre år. Omkring 1. maj 1818 vendte han hjem til Bogense. Mariane Basse var da højgravid. Ægteparret ønskede nu ”blive adskildt fra Bord og Sæng”, dvs. separeret. De mødte den 19. maj op i Forligelseskommisionen og blev enige om vilkårene for separation. Kommissionens protokol findes ikke, men vi kender til mødet fra tre udskrifter, hvoraf den ene var bilag nr. 2 til Jacob Mørks ansøgning om skilsmisse og senere blev fremlagt i Bogense Bytingsret.

1818 05 19 Forligelseskommisionen 2 BBDJ

” N^{or} 2

Udskrift af Bogense Kjøbstads Forligelseskommisions Protocol.

Aar 1818 den 19de Maii, blev en Extrakommision holdt paa Raadstuen af de sædvanlige Forligelseskommisariier, efter Begjæring af Skomager Jacob Nielsen Mørk og Hustru Mariane Basse, boende i Bogense

Begge mødte Personlig, og erklærede: at de formedelst Uoverensstemmelse i Tænke og Handlemaade, ikke kunde leve Lykkelig tilsammen, og derfor attraaede at blive adskildt fra Bord og Sæng.-

I Kommissionen blev foreviist Sognepræstens Andresens Attest, at han havde havt Leilighed til at opfylde hvad Lovens 2, 9 og 8, samt Forordningen af 18de October 1811 paaligger Præsterne.

Efter at Kommissionen havde søgt at mægle Dem imellem til Eenighed i Ægteskab, men modtaget begges bestemte Erklæring: at de ikke kunde eller vilde formedelst Uoverensstemmelse leve sammen, skreed man til Mægling i Henseende til, hvorledes der skulde forholdes med deres fælleds Eiendomme, deres fælles Gield og deres fælles i Ægteskab sammen avlede Børn. Begge vare eenige om: at

Maren Basse, der som Laugværge havde medtaget Snedker Hans Nielsen Basse, heraf Byen, skulde beholde alt det lidet som de ejer, imod ogsaa at indløse den Gield hvorfor nogle af disse Ejendomme ere pantsatte.

I Henseende til deres 2de Børn, nemlig en Søn Wilhelm 8te Aar gammel, og en Datter Anne Sophie Cecilie 5 Aar gammel, vare ogsaa begge Parter eenige i: at Moderen

for det første paatager sig at beholde og forsørge begge, hvorimod Faderen lovede saavidt hans Ævne maatte tillade, at biedrage hvad han formaaede til Deres Opdragelseshielp dog uden at kunde forbinde sig til noget vist. I øvrigt forbandt Jacob Nielsen Mørk sig til omtrent hvert halve Aar at give Underretning til denne Byes Øvrighed om sit Opholdsstæd, indtil de første 3 Aare forløbne, om han i den Tid skulde finde for godt at søge Brød et andet Stæd. Om disse foreskrevne Vilkaar, blev begge Parter saavelsom Konens Laugværge eenige, og besluttede derefter at anholde om Stiftsøvrighedens Tilladelse til herefter at blive adskilt fra Bord og Sæng.-

C. O. Andræsen, Raffænbærg	Jacob Nielsen Mørk med paaholden Pen.- Mariane Basse med paaholden Pen.- Hans Basse med paaholden Pen.-
----------------------------	--

Afskriftens Overeensstemmelse med
Forligelses Kommissions-Protokollen:
bevidnes

[sign.] Friis.”

I Forligelseskommissionens protokol er der ikke et ord om, at Mariane Basse var højgravid - hun fødte den 23. maj 1818 - et uægte barn, der blev kaldt Henriette Christiansdatter.

1818 05 23 Bogense KB =
eller

Bogense Sogn Kontraministerialbog 1813-1823, Fødte kvinder 1818 nr. 9

<https://arkivalieronline.rigsarkivet.dk/da/billedviser?epid=21975842#440100,79734713>

”1818 d 23 Maj
Henriette Christiansdatter
Hjemmedøbt d. 25^{de}
Maj 1818. I Kirke
d 14de Junj 1818
Moder Mariane Basse
Skoemager Jacob Nielsen

Mørks Hustrue af Bogense
Udlagt Fader En Person
fra Kiøbenhavn ved
Navn Christian, men
hvis Fornavn ikke vidstes.
(fadderne:)
Barnets Moder, Peder Pedersen Væ
ver, Matros Nicolaj Mørk Dag-
leier Jørgen Henriksen og Pigen
Nicoline Jacobine Davidsen
alle af Bogense. -
(anmærkning:)
Uægte
Anført tillige
som Død Fol 176 N° 4.”

Barnet døde den 30. juni 1818.

Bogense Sogn Kontraministerialbog 1813-1823, Døde kvinder, 1818 nr.4

<https://arkivalieronline.rigsarkivet.dk/da/billedviser?epid=21975842#440102,79734743>

Jacob Mørks ansøgning

I Forligelseskommisionen havde parterne den 19. maj 1822 været enige om at søge separation hos Stiftamtet, men det skete ikke. I stedet søgte Jacob Mørk hos Kongen (Danske Kancelli) om bevilling til ægteskabets ophævelse, altså skilsmisse. Mørks ansøgning var dateret 26. maj 1818. – Selve ansøgningen fra Jacob Mørk er ikke fundet, men den omtales, og den havde tre bilag, som findes senere i sagen.

Det var byfoged Friis, der tog sig af Mørks ansøgning. Han skrev en ledsagende erklæring på selve ansøgningen, hvor også sognepræsten skrev en attest om den gejstlige mægling. Byfogedens erklæring var indført i Bogense Byfogeds Kopibog under 1. august:

1818 08 01 Erklæring på JM's ansøgning BB Kopibog

Aug. 1ste

Erklæring

Paa Skoemager Jacob Mørks Ansøgning om Ægteskabsskildsmisse med sin Kone Mariane Mørk.

Til Oplysning om hvad der inden Retten [for Retten] heri Bogense er passeret mod Supplikantens Hustrue, lader jeg herved allerunderdanigst følge Afskrift af et under 12, 13 og 14de April 1815 afholdt Forhør No 1, betræffende hendes 9 Ugers Drengbarns pludselige Dødsfald. Ogsaa vedlægge Gienpart af de den 19de Maii d.A. imellem dem inden Forligelseskommisionen passeret Separations Forliig fra Bord og Sæng No 2; og endelig hosføjes en af Konen Mariane Mørk under Gaars Dato mig overleveret Erklæring hvorved hun ligeledes ønsker Ægteskabets aldeles Ophævelse, da intet Haab synes mueligt til deres fremtidige Foreening uden at stifte offentlig Forargelse m.m.-

Hvad Supplikanten angaaer, da kan jeg med fuld Overbevisning attestere: at hans Forhold saavidt mig har været vitterligt i enhver Henseende har

[ny side]

været ulasteligt, kuns allene til hans Disfaveur vil sees: at han har forladt sin Kone og været borte fra hende og Børn fra Febr. Maanedes Begyndelse 1815 til omtr samme Tid 1818, Hvisaarsags Hendes sidste Besvangrelse ikke synderlig formenes at kunne tilregnes [juridisk] hende. Hendes hedsige [hidsige] stridige Gæmytte, kaade [f.eks.: uforskammede, ODS] Mund og ufredsommelige Forhold imod hendes Mand, hvortil jeg selv for en Del har været Ørevidne - der mueligens har be-

væget Manden til sin bemeldte Afreise - gjør
det efter min fuldkomneste Overbeviisning nød-
vendigt at anbefale hans Ansøgning om Ægte-
skabets aldeles Ophævelse, det hun ved vedlagte
Erklæring N° 3, ligeledes ansøger - til aller-
naadigst Indvilgelse, saa meget mere, som han
for mig haver erklæret at antage det eene Barn
det Ældste til umiddelbar Forsørgelse. Det
bemærkes: at det andet Barn er hos hendes Broder i
Sorøe, og det hun sidst frembragte døde kort
efter Fødselen. –

Byfoged Friis indledte med at henvise til tre bilag: Nr. 1 var afskrift af forhør vedrørende sagen om
Mariane Basses barn, der døde i 1815. Nr. 2 var den nævnte afskrift (genpart) af
Forligelsesprotokollen for 19. maj 1818. Og nr. 3 var en erklæring fra Mariane Basse af 30. juli
1818 vedrørende mandens ansøgning om skilsmisse (den blev senere fremlagt som bilag i Mørks
skilsmissesag sag mod Mariane Basse):

1818 07 30 MB Erklæring BBDJ

N^r 3

Da min Mand Skoemager Jacob Mørk
har ansøgt om allernaadigst Bevilling
til Ægteskabets aldeles Ophævelse
imellem mig og ham: saa erklærer jeg
herved at min Attraae er den samme
og at jeg intet hellere Ønsker end, at Hans
Majestæt allernaadigst vil bevilge
Ægteskabets aldeles Ophævelse imellem
os, da det efter Omstændighederne
ingenlunde er eller vil blive tien-
ligt, eller kan blive mueligt, at
komme sammen som Ægtefolk
uden at gjøre os og vore Børn
ulykkelige og stifte offentlige
Forargelse.

Bogense den 30^t Juli 1818

Mariane Mørk
med ved holden Pen

Til Vitterlighed

Peder Saxesen; H.C. Leegart

[i margin:]

Fremlagt inden Bogense Byetings Ret
Tirsdagen den 24de October 1818.

Friis"

Jon. 3.

Ja min Mand Kommandør Jacob Mørk
 som anlagt om allernaadigt Bemyndig
 til Egtskabets alder. Opfølg
 minde mig og gøre: saa vilde jeg
 have: at min Afsæt er den samme
 og at Vintstykke er den, med at have
 Mageret allernaadigt nu bærer
 alder. alder. Opfølg minde
 so, da det efter Omkøbsordenen
 ingen Binde er, eller nie skal finde
 sigt, eller kan blive minde, at
 komme sammen som alder. alder
 vidne at gøre so og som Børn,
 tilfølgende og tilfølgende
 alder. alder.

Begæret den 30. januar 1848

En Kærligst

Peter Christen;

H. C. Lege

Marlene Mørk

med ved falden. H. C.

3. Dep

12034-6

JP 18 N° 114 - JP 321 N° 248

Ansøgningen afvises

Byfoged Friis sendte Jacob Mørks ansøgning til Kongen/Danske Kancelli. - Kancelliets journal - "Resolutionsprotokollen" - noterer indkomne sager og de beslutninger, der blev truffet. I registeret 1818 ses Jacob Mørks sag som nr. 2034.

1818 08 08 DK3D Resolutionsprot. Sag 2034

2034. Skomager Jacob
Immanuel Mørch af
Bogense om Ægteskabs
Ophævelse med Mariane Basse.
d. 26 Maj.
vid U 1559[*]
[Note om sagens gang:]
Canc Colg 8 Aug 1818
Til Stiftets Erkl d 8 Aug
Fra samme d 16 Aug
Canc Colg 25 Aug 1818
Bev. Benef. paup. til Skilsmisse
Doms Erhvervelse, og naar nær-
mere Ansøgning indgives om
Hoer Straffens Formildelse
kan saadant ventes
Exp. 8 Sept \ Notits?? 2758[**].

[* "se U 1559", dvs. Resolutionsprotokol 1819 sag 1559
** Brevet er i brevbogen fejlagtigt kaldt 2759.]

Det betyder, at sagen set fra Kancelliets side forløber således:

Cancelli Collegiet (mødes) 8 august:

Til(skriver) Stiftet for erklæring d 8. aug.

Fra samme (Stiftet) d 16 aug.

(Forelægges) Cancelli Collegiet 25. aug.

Bevilger beneficium paupertatis [fri proces grundet fattigdom] til skilsmisse-
doms erhvervelse, og naar nær-
mere Ansøgning indgives om
Hoer Straffens Formildelse
kan saadant ventes

Ekspederet 8. sept. (brev) 2758.

Vi ser på dokumenterne i dette forløb:

Danske Kancelli sendte altså den 8. august Jacob Mørks ansøgning 26. maj 1818 til Fyns Stiftamt. Byfoged Friis burde have fremsendt Mørks ansøgning gennem Stiftamtet, som skulle have afgivet en erklæring. - Den 9. august modtog Fyns Stiftamt Jacob Mørks ansøgning af fra Kancelliet, som udbad sig den manglende erklæring fra Stiftamtmanden. Sagen er indført i journalen for Fyns Stiftamt viser, hvordan sagen så ud herfra:

Odense Amt: Journal over indkomne sager (1818)

side 321 nr. 248

(Det er i journalens del angående "Ansøgninger som erklæres til Kongen eller Collegierne":

1818 08 09 Mørks ansøgning OA Journal

[Side] 321

Den 9. August

[i margin]

248

fra Cancelliet til Erkl.

Bogense den 26. Maii Skoemager Jacob
Immanuel Mørch ansøger om Ægteskabets
aldeeles Ophævelse mellem hans Kone
Mariane Basse og ham. -

[note]

16. August Erkl: og indsendt.-

Stiftamtmand Cederfeld de Simonsens erklæring blev indsendt den 16. august – formentlig skrevet på Jacob Mørks ansøgning, der ikke findes. Men den findes i Stiftamtets kopibog over breve til Kanceliet.

1818 08 16 OA Kollegieprotokol

[side] 604

[svar vedrørende sag i journalen:]

JP. 221 N° 248. - [skal være 321]

Allerunderdanigst Erklæring!

Da det ikke er oplyst at Skoemager Jacob Emanuel
Mørk har levet 3de Aar adskildt efter
Øvrigheds Bevilling fra hans Hustrue
Mariane Basse, saa kan jeg ikke
anbefale ham til at forundes Bevilling
til Ægteskabets Ophævelse; men da Sogne-
præstens paategning paa Ansøgningen
viiser at Mariane Basse har bedrevet
Hoer og Suppl. folgelig paa Grund af
Lovens 3- 16 kan fordre Skjeldsmisse

[side] 605

saa henstilles allerunderdanigst til
Deres Majestæts allernaadigste Resolu-
tion hvorvidt han allernaadigst maae

forundes Benef. pros. grat.[*] til Egte-
skabets fuldkomne Ophævelse; lige-
som jeg og allerunderdanigst maae
indstille hvad der fra det offentliges
Sidde skal foretages mod Mariane Basse
i Anledning af det af hende begaaede Hoer.
Den 16 Aug. - C. de S.

[*Beneficium processus gratuiti]

Kancelliet behandlede Stiftamtmandens erklæring den 25. august. Kancelliet afslog Mørks ansøgning, men bevilgede ham fri proces til en sag om skilsmisse. Ekspederet til Stiftamtet den 8. sept.

1818 09 08 OA Kancellibreve Afslag

Til
Stiftamtmanden over Fyens Stift.

Skomager Jacob Imanuel Mørch af Bogense, har som Hr Kammerherre bekiendt , ansøgt om Bevilling til Skilsmisse fra sin Kone Mariane Basse , paa Grund af, at hun i hans treaarige Fraværelse, har gjort sig skyldig i Hoer. - Da nu Ægteskabs aldeles Ophævelse ved Bevilling ikke vil kunne finde Sted, siden Parterne ikke i tre Aar have havt Øvrighedens Bevilling til at leve separerede i Henseende til Bord og Seng, saa er der under Dags Dato udfærdiget beneficium paupertatis* samt Ordre om frie Procurators Beskikkelse for Manden til at erhverve Skilsmisshedom, og skulde Man derhos tjenstligst tilkiendegive Dem til behagelig Underretning og videre Bekiendtgjørelse for ovennævnte, Mariane Basse at, naar hun indgiver Ansøgning om Hoerstraffens Formildelse, vil samme blive taget i nærmere Betragtning. -
Det Kongelige Danske Cancellie, den 8 Septb 1818.

[sign.] Kaas
Cold Monrad Ørsted Berner Lassen
Hansen

/Dræbye

[note]
J.P. 108 N° 393.-

Ingen beviser for hor

Kancelliets afgørelse blev meddelt Fyns Stiftamt i et P.M. (brev) og to reskripter af 8. september.

Stiftamtet noterede modtagelsen af Kancelliets brev med afslag i journalen:

Odense Amt: Journal over indkomne Sager (1818)
Under "Cancellie Breve". Side 108 nr. 393 (JP 108 N° 393).

1818 09 10 Afslag OA Journal

[side] 108
Den 10 September

[Nr] 393

P.M.[*] 8de September ang. at tilkjendegive
Skoemager Jacob Imanuel Mørchs Kone Mariane
Basse, at han er forundt Beneficium[**] til Skils-
misse Doms Erhvervelse imellem hende og
bemeldte hendes Mand

[Noter:]

13. sept. com Friis
see JP: 18-114.- modt 21
September. - 27 Spt.
com Hansen, see JP. 18
No 114. - 4. October. til
Friis og Prok. C.H. Hansen

[* pro memoria: erindringsskrivelse eller brev
** beneficium paupertatis: fri proces grundet fattigdom]

I noterne henvises med "see" til journalen side 18 nr. 114. Det er her:

Odense Amt: Journal over indkomne Sager (1818)
(under "Rescripter og Forordninger")
side 18
10. September 1818
JP: 18-114

Det noteres, at man har modtaget et reskript af 8. september om, at Jacob Mørk har "fri prokurator"
i en skilsmissesag mod sin kone. - I noterne henviser til "JP 108 No 393".

Jacob Mørk anlagde nu sag ved Bogense Bytingsret mod sin hustru Mariane Basse. Han får
prokurator C.H. Hansen fra Odense som sagfører. Mariane Basse får birkedommer Andkier,
Birkholm, som forsvarer.

Fyns Stiftamtmand skrev 27. september 1818 til prokurator C.H. Hansen om hans beskikkelse i et brev, som Hansen fremlagde i første retsmøde den 27. oktober som sit bilag nr. 5.

1818 09 27 FS til CH Hansen BBDJ

Nº 5.

Til
Hr Procurator C.H. Hansen

Det Kongel. Danske Cancellie har under 8de huius [dennes]
tilskreven Stiftet saaledes. -

"Skoemager Jacob Imanuel Mørch af Bogen-
se har, som Hr Kammerherre bekiendt,
ansøgt om Bevilling til Skildsmisse
fra sin Kone Mariane Basse, paa Grund
af at hun i hans treeaarige Fraværelse,
har gjort sig skyldig i Hoer. - Da nu
Ægteskabs aldeles Ophævelse ved Bevilling
ikke vil kunne finde Sted, siden Parter-
ne ikke i tre Aar have havt Øvrighedens
Bevilling til at leve separerede i Henseen-
de til Bord og Seng, saa er dog under
Dags Dato udfærdiget beneficium pau-
pertatis samt Ordre om frie Procur-
ators Beskikkelse for Manden til at
erhverve SkildsmisseDom, og skulde
Man derhos tienstl. tilkiendegive Dem
til behagelig Underretning og videre
Bekiendtgjørelse for ovennævndte Ma-
riane Basse, at naar hun indgiver

[ny side]

Ansøgning om Hoerstraffens Formild-
else, vil samme blive taget i nær-
mere Betragtning. -"

I Følge heraf og efter Skomager Mørchs
Begiæring, bliver Deres Velædelhed her-
ved beskikket til frit og lovforsvarlig at ud-
føre den indbemeldte Sag mod Mariane
Basse; dog forbeholdes Dem, det Dem
i Følge Forordningen af 3de Junii 1796
§ 42 tilkommende Beneficium. -

Den indbemeldte Bevilling med
en Udskrift af et Forhør følger her-
hos. -

Odense i Fyens Stiftamtmandskab
den 27 Septembr 1818.
[sign.] Cederfeld de Simonsen

[påtegnet note]
Fremlagt under Bogense Byetings Ret
Tirsdagen den 27. October 1818
[sign] Friis

Prokurator Hansen skulle føre en sag for Jacob Mørk med udgangspunkt i hustruens begåede hor, men prokuratoren manglede beviser for hustruens forbrydelse og skrev den 1. oktober til Stiftamtmanden. Prokurator Hansen sendte to enslydende breve til Stiftamtet. Nærværende eksemplar fik han tilbage med kvittering – og fremlagde det senere i retten som sit bilag 6:

1818 10 01 CH Hansen til FS BBDJ

Nº 6

[Til]
Høilvelbaarne
Hr. Kammerherre og Stiftsbefalingsmand Cederfeld
de Simonsen, Ridder -

Underdanigst Promemoria !

Efter nogle Dages Fraværelse modtog jeg i Aftes ved min Hjemkomst Deres Høivelbaarenheds Befalning af 27. f.M., om at udføre en Sag for Skomager Jacob Emanuel Mørch i Bogense, til Skilsmisse fra sin Kone Mariane Basse, paa Grund af at hun skal have gjort sig skyldig i Hoer, men da intet Beviis for denne Forbrydelse medfulgte Ordren, saa giver jeg mig den underdanige Frihed at bede Deres Høivelbaarenhed, at De gunstigst gennem vedkommende Øvrighed ville foranstalte Mørch paalagt at meddele mig tilstrækkeligt Beviis for at hans Kone har gjort sig skyldig i Hoer, eller og underrette mig om med hvem og paa hvad Maade Beviset kan erhverves , da jeg ikke forinden, med nogen Nytte kan paabegynde Sagen. At jeg har indgivet denne underdanige Begjæring, derom udbeder jeg mig Deres Høivelbaarenheds gunstige Tilstaaelse for dermed at kunne legitimere Grunden til at Sagen ikke strax indkammeredes. [ODS: inkaminere=indbringe]

Odense den 1ste Ocbr 1818 -

Underdanigst
[sign.] C.H. Hansen

Ligelydende Begjering har Stiftet Dags Dato modtaget
hvilket hermed paa Forlangende attesteres. -
Odense i Fyens Stiftamtmandskab d. 1 October 1818

Efter Ordre
[sign] Jørgensen

[Påtegnet i margin]
Fremlagt inden Børgense Byetingsret
Tirsdagen den 27de October 1818. -
[sign.] Friis.

Prokurator Hansens brev med efterlysning af beviser mod Mariane Basse blev 4. oktober sendt til
byfoged Friis i Børgense med dette følgebrev:

1818 10 04 FS til Friis BBDJ

I Anledning vedlagte fra Procurator
C. H. Hansen heri Byen modtagne
Skrivelse, anmodes Hrr Byefoged behagelig
at paalægge Skoemager Jacob Emanuel
Mørk af Børgense, at meddele bemeldte
Procurator Hansen de forlangte og for ham
fornødne Oplysninger i den benefice-
rede Sag, han er beordret at udføre
for Mørk til Skilsmisse Doms Er-
hværelse mod hans Hustrue Mariane
Basse for begaaet Hoer. -

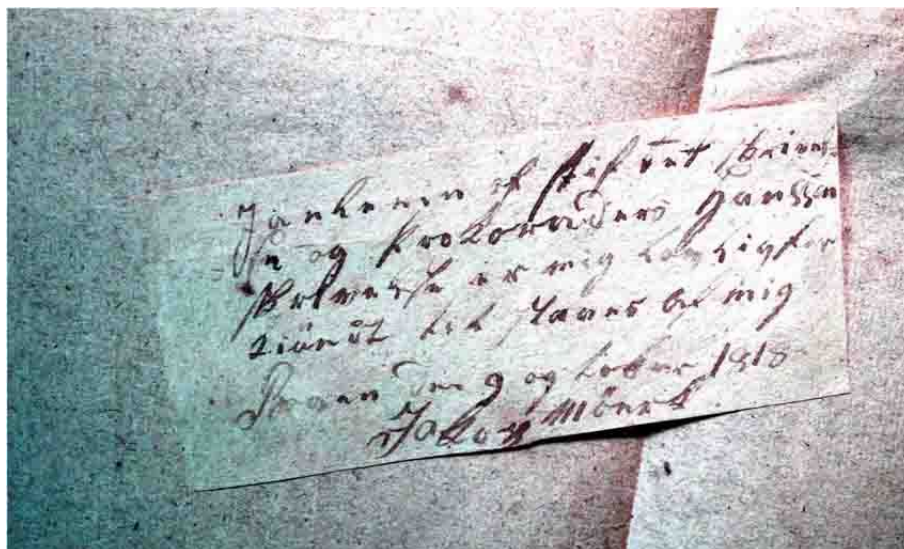
Odense, i Fyens Stiftsamtmandsskab d. 4de October 1818. -
[sign.] Cederfeld de Simonsen

Byfoged Friis forkyndte skrivelserne fra Stiftamtet og prokurator Hansen for Jacob Mørk,
som kvitterede på et lille lap papir:

1818 10 09 Jacob Mørk BBDJ

I anlenin af stiftet skrivel-
se og Prokoraders Hanssen
skrivelse er mig lovlige for
kiøndt tilstaaes af mig
Børgen den 9 oktober 1818

Jakop Mørk

Byfoged Friis skrev herefter til Stiftamtmanden:

1818 10 10 OA Breve fra Bogense Friis

[Til]

Deres Høivelbaarenhed

Hr. Kammerherre Cederfeld de Simonsen

Ridder. Stiftsbefalingsmand.

!

I Anledning Stiftets Skrivelse af 4^d dennes indberettes Underdanig. at Skoemager Jacob Mørk i Morgen rejser til Odense for at angive til Prokurator C. H. Hansen de Beviisligheder som han anseer fornødne i Sagen til Skilsmiedoms Erhvervelse over hans Hustrue Mariane Basse. -

Bogense, den 10^d October 1818.

underdanig

[sign.] Friis

[påtegnet journalnote:]

ad JP 18 No 114. -

Ingen beviser for hor 2

og

Jacob Mørks fruentimmere i Jylland

Skilsmis-sagen ”Jacob Mørks mod Mariane Basse” skulle for retten i Bogense den 27. oktober 1818, og prokurator C.H. Hansen sendte ægteparret en stævning af 16. oktober:

1818 10 16 BBDJ CH Hansen Stævning

Stævning!

Ifølge det Skoemager Jacob Immanuel Mørk af Bogense, under 8de Septbr f. M. allernaadigste forundte benneficium paupertatis, er jeg under 27de s.M. af Stiftamtmandskabet befalet til at udføre en Sag for Mørk mod hans Hustrue Mariane Basse, til Skilsmis-se Doms Erhvervelse formedelst sidstnævnte skal have gjort sig skyldig i Hoer. Thi indstævnes herved med lovlig 8te Dages Kald og Varsel, fornævnte Mariane Basse, til at møde inden Bogense Byetingsret Tirsdagen den 27de Octbr. næstkommende ved sædvanlig Tingtid for om foran nævnte sin Forbrydelse, med hvad deraf dependerer [afhænger], at see Dokumenter og Beviiser irettelagte, Saggivelse at mod(-) tage, Paastand at anhøre og Dom at lide til det mellem hende og Mand fornævnte Jacob Immanuel Mørk ind-gaaede Egteskabs aldeles Ophævelse, samt endelig til at betale Sagens skadesløse Omkostninger, hvoriblandt til mig et passende Sallair, alt efter nærmere in-den Retten fremførende Demonstration og brugende Irettesættelse. Stevningen anmeldes for hr: Birkedommer Andkjær til Birkholm, som Dæfensor for Mariane Basse, og de samtlige Indstevnte tilkjen(-)degives: at Laugdag og Forelæggelse er afskaffet ved Fr [Forordningen] af 3de Juni 1796, der altsaa ikke ventes. -

Odense d. 16de Octbr. 1818 -

[sign] C.H. Hansen

lovlig forkyndt

[sign.] Andkieer

Forestaaende Stevning er undertegnede Dato Lovlig forkyndt for Jacob Mørck og Kone Mariane Basse i eget Huus og for dem Selv hvilket herved bevidnes af os som denne Kiøbstæds beskikket Stevnevidne under forhen aflagde Edskraft (Eds Kraft) og Vore hænders underskrift

Bogense den 20de October 1818

[sign.] Weyhe H.C. Leegart

[Påtegning i margin]

Fremlagt inden Bogense Byetings Ret den 16de Febr. 1819.

[sign.] Friis

Prokurator Hansen havde stadig ikke modtaget beviser mod Mariane Basse, da han den 26. oktober skrev det indlæg han skulle fremlægge i Bogense Bytingsret næste dag:

1818 10 26 BBDJ CH Hansen Indlæg

Ærbødig Promemoria.

Udi Sagen jeg er befaleet at udføre for Skoemager Jacob Immanuel Mørch af Bogense til Skilsmisse Doms Erhvervelse fra hans Kone Mariane Basse, for, af hende formeentlig begaaet Hoer, har jeg herved den Ære at fremlægge: under

N. 1/ Et Forhør optaget inden Bogense Byetings Ret, begyndt den 12te og sluttet den 14de April 1815. -

2/ En Udskrift af Bogense Kjøbstads Forligelseskommision Protokol passeret 19de Mai d.A.

3/ Mariane Mørchs Skrivelse af 30te Juli 1818, til hvem sees ikke af Brevet.

4/ Det Skomager Mørch under 8de Septbr sidst allernaadigst forundte benneficium paupertatis.

5/ ~~Et Kongeligt Reskript af 8de i f. M~~ En Cancellie-skrivelse af 8de i f.M., mig communiceret af Stiftet med Ordre af 27de f.M. at udføre nærværende Sag.

6/ En Gienpart Skrivelse fra mig til Stiftet af 1ste huius [denne måned] med paategnet Attest af samme Dato.

7/ En Skrivelse fra Stiftet til mig af 4de huius, og

8/ En D^o fra D^o til mig af 15de Huius. -

Vel vedkomme Bilagene N° 1 og 2, efter mit Skjønnende, aldeles ikke nærværende Sag, da den mig givne Ordre og det meddeelte allernaadigste benneficium, ikkuns kan antages at indskrænke sig til at søge Skilsmisse Dom, uden at enten Vilkaarene hvorpaa samme skal skee, derunder skal paakjendes, eller Mariane Basses Opførsel, eller muelige Skyld i hendes Barns død derunder kan komme i Betragtning eller under Bedømmelse men da, disse Bilage medfulgte Ordren, har jeg troet at burde fremlægge Dem.

[Side 2]

Af de foran paaberaabte Dokumenter, vil den Ærede Ret behagelig erfare, at jeg aldeles ikke er

istand til at nedlægge nogen Paastand over Maria-
ne Basse, thi ikke det allermindste Beviis for at hun
har gjort sig skyldig i Hoer, findes deriblandt; Vel
giver Bilaget N° 5 en Slags Formodning om at
saadant er Tilfældet, men denne Formodning kan
neppe lirke Skilsmisse Dom imod 3-15-1-.
Som følge heraf tilskrev jeg Stiftet Bilaget N° 6, hvor-
efter Mørch (see Bilaget N° 7) er givet Tilhold at med-
deele mig fornøden Oplysning; Mørch har ogsaa
siden været hos mig, og iblandt andet lovet at meddele mig
en Præste Attest for: at hans Kone har født et Barn
hvortil hun har udlagt en anden end ham til Bar-
nefader, men denne Attest udeblev, og jeg til-
skrev derfor Hr. Pastor Andreasen i Bogense
under 25de huius om at meddele mig Attesten, i-
fald Mørchs Andragende var rigtigt. Dersom
denne Attest inden nærværende Deduction frem-
lægges, erholdes saaledes at jeg med Deductionen
tillige kan producere denne, saa finder jeg ikke
der behøves videre Beviis for Factum, men
at hun maae erkjendes skyldig i Hoer, og at Mørch
maa være berettiget til Skilsmisse Dom, med
mindre hun kan bevise saadanne Data mod
ham som 3-15-1-. befaler at kan hindre Skils-
missen, hvilke Beviser jeg anseer det hans
Pligt for hende at tilveiebringe, da jeg ikke
skjønner at han kan paalægges at godtgjøre
sin egen Ustraffelighed. Da jeg saaledes

[Side 3]

for Øjeblikket intet endeligt Resultat eller
Paastand tør fatte eller gjøre, før jeg seer om
den Forannævnte Attest erholdes eller ikke, og jeg
eiheller har turdet opholdet Sagen længere,
saa henholder jeg mig, ad interim til Foran-
førte, og vil i ald fald, afvarte hvad De(-)
fensor foretager sig. - .

Odense den 26de Oct. 1818

[sign.] CH Hansen

[påtegnet note:]

Fremlagt inden Bogense Byetingsret den 16de Febr. 1819.

[sign.] Friis

[påtegnet side 1 i marginen]

Fremlagt inden Bogense Byetingsret

Tirsdagen den 27de October 1818.
[sign.] Friis

Skilsmisssagen ”Jacob Mørks mod Mariane Basse” begyndte den 27. oktober 1818 ved Bogense Bytingsret. Retsmødet er indført i:

Bogense Byfoged: Justitsprotokol 1818-1838, fol. 21

1818 10 27 BBJP JM vs MB

[fol.] 21

Aar 1818 den 27. October blev Byetings Retten sat ...

[fol. 21b]

...

- For Retten mødte Prokurator C: H: Hansen af Odense som befalet for Skoemager Jacob Emanuel Mørk heraf Byen mod hans Kone Mariane Basse til Skildsmisse Doms Erhvervelse for formeentlig bedreved Hoer, fremlagde en lovlig forkyndt Stevning til Doms Erhvervelse samt sit Indlæg af Gaars Dato med 8^t Bielage, hvortil han foreløbig henholdt sig, og bemærkede han at han ikke i sin Deduction har kunnet nedlægge nogen endeligt Paastand. da han ikke var meddelt noget Beviis paa den af Mørk paaankede Forbrydelse, uagtet Mørk havde anlovet at tilstille ham fornødent Præsteattest dets angaaende, og angaaende hvilket han udbad sig den tilstædeværende Mørks Erklæring til Protokollen modtaget, ligesom han og indstillede til den ærede Ret om ikke begge Ægtefællernes Forklaring i Overensstemmelse med 3B, 5, 1 bør medtages angaaende deres enhver for sig brugte Vandel og Forhold og hvad de gjensidig haver at udsette paa hinanden.

- For Indstævnte Jacob Emmanuel Mørks Hustrue Mariane Basse var Birked: Prokurator Andkjeeer mødt der fremlagde den ham som beskikkede Defensor meddelte Ordre af 15^d dennes, forbeholdende foreløbig hendes Ret i nærværende Sag til nu hver Indsigelse og Erindring som hun maatte finde fornøden og Søgsmålet kan give Anledning til. Ervartende derfor Rettens Kiendelse hvorvidt det kan paalægges Indstævnte at gjøre Forklaring Personlig for Retten. Saavel de af Actor fremlagde Dokumenter som Defensions Ordren akteres saalydende. + Indstævnte Mariane Mørk var nærværende, ligesaa fremstillede sig hendes Mand Jacob Mørch som aflagde saadan Forklaring. at han har været i Odense hos Sagens Actor men ikke afgivet noget Beviis for Sigtelsen; allene

lovede han at præstere Præsteattest for at hans Hustrue i hans Fraværelse 3de Aar til sidstafvigte Pintsedags Tider har frembragt til Verden et Barn og altsaa formeentlig saaledes begaaet Hoer hvilken Præsteattest han hidtil og nu ikke har kundet og kan overlevere formedelst

[fol.] 22

Sognepræstens Fraværelse. Aarsagen til hans Decersion var Ueenlighed imellem dem og at Gemytterne ikke harmonerede. Dog kunde han ikke paasige sin Hustrue noget personligt Overfald og heller ikke opgive de Udtrykke eller Skioldsord som ved opstaaet Ueenighed fra hendes Side er blev given. Da han som meldt forlod sin Familie yttrede han saadant Forsæt for sin Hustrue saa som han ikke kunde leve i Eenighed med hende, men hvad hun svarede dertil eller om hun gav sit Samtykke dertil erindrede han ikke dette Øieblik. Da han reiste berettede han ikke sin Hustrue hverken hvor han ville reise hen, hvorlænge han agtede at blive borte og har han heller ikke i sin Fraværelse tilskrevet hende eller paa anden Maade underrettet hende om sit Opholdsstæd. Da han reiste herfra toog han Touren først til Hadersleb; havde Arbeide i en derved liggende Bondebye Oven kaldet hos en Skoemagermæster ved Navn Peter ½ Aars Tid, og reiste derfra til Hamborg og flere Stæder indtil han endelig kom til Lye-om Kloster hvor han fik nyt Reisepas og derefter fortsatte Reisen hertil. Han forklarede i øvrigt at han som andre Mandfolk paa saadan sin Reise ikke kunde sige sig frie for Fruentimmere og havde han i sidste Aar 1817 besvangret en Pige ved Navn Anne en Snedkerdatt. hvis Fader heder Anders Gott i Arreskou Bye imellem Haderslef og Colding, om Barnet er Født, lever eller er dødt vedste han ikke. Han benægtede at have siden sin Hjemkomst søgt eller haft nogen legemlig Omgang med sin Hustrue. Denne hans Forklaring ville han naar paaafordres bekræfte ved Eed, og videre havde Deponenten ikke at forklare, Demitteret. Dernæst fremstod Konen Mariane Basse som forklarede, at hun og hendes Mand nu og da vel kunde være i Trætte sammen men nogen anden bestemt Aarsag til hans Undragelse benægtede hun; at hun imedens han har været borte har sørget for sit og Børns Underhold ved Haandarbeide Syening og Spinding, At hun formoder ingen ville paasige hendes Forhold noget Strafværdigt paa det nær at hun har frembragt til Verden et Barn i Maii Maaned sidstafvigte som efter at være døbt, er hensovet hvis fader var en Søemand ved Navn Christian hvis Opholdssted hende ikke er bekiendt.

Hendes Mand har i den Tid han har været borte ikke paa

[fol. 22b]

nogen Maade har underrettet hende om sit Opholdsstæd, og endelig at hendes Mand efter sin Hiemkomst 2 á 3 gange har haft legemlig Omgang med hende. At hun som sagt lod sig besvangre af bemeldte Matros Christian, foregav hun at være skeet under Ægteskabs Løfte, under den Forudsætning at hun ikke vendtede sin Mand mere tilbage. Videre Deponentinde ikke demitteret. Hansen som efter Omstændighederne, og da Jacob Mørk er bortgaaet fra Retten, for Tiden ikke kunde fremme videre i Sagen, bad om 14te Dages Anstand til yderligere Beviisligheders Erhvervelse. Eragtet den forlangte Anstand bevilges til Tirsdagen den 10de November. -

Og da ingen havde videre ved Retten at forrette blev samme Hæved.-

[sign.] Friis

Ordliste;

fol 21 a

Deduction = fremlæggelse

3B, 5, 1: må være Danske Lov 3-16-15-1

Erindring = (kritisk) bemærkning

Ervartende = afventende

fol 22

Ueenlighed = uenighed

fol 22 b

Eragtet = dømt, afsagt kendelse

Havde Jacob Mørk børn i Jylland?

I retsmødet den 27. oktober vedgik Mariane Basse, at hun havde fået et uægte barn, og hun havde desuden forklaret, at hun og hendes mand havde haft samleje efter hans hjemkomst. - Jacob Mørk ville med ed benægte dette. Han fortalte iøvigt, at han havde besvangret en pige i Jylland, hvilket prokurator Hansen måtte have efterprøvet. Han skrev derfor til Fyns Stiftamtmande den 28. oktober:

BBDJ 1818 10 28 CH Hansen til FS

Nº 1

[Til]

Høivelbaarne

Hr. Kammerherre Stiftbefalingsmand
Cederfeldt de Simonsen, Ridder!

Underdanig Promemoria!

Under den Sag jeg er befalet at udføre for Skoemager Jacob Immanuel Mørk af Bogense, ifølge det ham allernaadigst meddelte benneficium paupertatis, mod hans Hustrue Mariane Basse til Skilsmisse Doms Erhvervelse for af hende begaaet Hoer, har han forklaret at have i forrige Aar besvangret en Datter af Anders Schot i Arritskou mellem Kolding og Hadersleben, ved Navn Ane, men at han ikke ved om Barnet er født, om det er en Dreng eller Pige eller om det lever. Som følge heraf, og i Overensstemmelse med 3-16-15- beder jeg underdanigst at Deres Høivelbaarenhed gunstbehageligst, gennem vedkommende Authoriteter, vil foranstalte oplyst: om hans Foregivende er rigtigt, og at en Præsteattest om Barnets Daab samt om han er udlagt til Barnefader maatte foranstaltes mig meddelt, tilligemed Oplysning om hans Vandel og Forhold der paa Stedet. Bemeldte Mørk skal ogsaa efter hans Forklaring, for omtrent 3 Aar siden have arbejdet i et halvt Aars Tiid hos en Skoemager navnlig Peter i Byen Oven ved Hadersleben, fra hvilket Sted jeg ogsaa udbeder mig Oplysning om hans Forhold og om han ikke der tillige skal have havt nogen Kjærligheds Forstaaelse.

Odense den 28de Octbr 1818 -

[sign.] CH Hansen

Brevet fra prokurator Hansen er den 29. oktober indført i:

Odense Amt: Journal over indkomne sager (1818)
Under ”Breve fra Forskiellige”

1818 10 29 Mørks fruentsimmer OA Journal

(Side 568 nr. 1383)

Odense den 28de October Proc. C.H. Hansen
anholder om Stiftet vil foranstaltte ham
meddelt Oplysning, om, det Barne hvortil
Skoemager Jacob Immanuel Mørk af Bogense
skal være udlagt som Fader, endnu lever m.

m.

[Noter]

1ste November tilsk.

Amtmand Johansen –

modt. 26 November.-

29 November tilsk.

Proc. CH Hansen

Fyns Stiftamt skrev den 1. november 1818 til amtmand Johansen i Haderslev. Johansen fik tilsendt
prokurator Hansens skrivelse af 28. oktober om at skaffe de ønskede oplysninger.

Brevet til Johansen findes i:

Odense Amt: Kopibog (1818-1819, side 482)

1818 11 01 OA Kopibog til Johansen Haderslev

[Til]

Amtmand Johansen

De af Procurator C. H. Hansen udi vedfølgende

Skrivelse forlangte Oplysninger til Afbetie-

ning i Sagen han er befalet at udføre

for Skoemager Jacob Immanuel Mørch

af Bogense mod hans Hustrue Mariane

Basse til Skildsmisedoms Erhvervelse

maae Stiftet tienstl. anmoede Deres

Høivelbaarenhed om bhl at foranstalte til-

veiebragt, og Stiftet derefter lige bhl til-

stillet. Skulle Arritskou og Oven ikke

være beliggende i Deres Høivelbaarenheds

Embeds Kreds, bedes vedkommende

Autioritet hvorunder samme maatte

henhøre, tilstillet denne Skrivelse med

Bielag.

Den 1. November Andr.

[tienstl. = tjenstligt
bhl = behageligst]

Der gik tre uger før der kom svar fra Johansen i Haderslev. Imens kørte sagen i Bogense videre med møder i retten den 10. og 24. november.

Prokurator Hansen fik den 9. november en attest fra sogepresten i Bogense vedrørende Mariane Basses uægte barn:

1818 11 09 BBDJ Præsteattest Bogense

Bogense Kirkes Ministari-
albog, Fol. 35 N° 9, udviser:

At Aar 1818 den 14de Juni lod Mode-

ren Mariane Basse, Skoemager Jacob Nielsen Mørcks

Hustrue af Bogense, i Kirken publicere sin uægte Datters

Hjemmedaab, som var født den 23de Maj, hjemmedøbt den

25de Maj samme Aar, og kaldet Henriette Christiansdatter. -

Som Barnefader blev udlagt: En Person fra Kiøbenhavn

ved Navn Christian, men hvis Tilnavn ikke vidstes. -

Saaledes rigtig extraheret af Bogense Kirkes Ministerialbog, attesteres under Haand
og Segl. -

Bogense den 9de November 1818. -

C. O. Andresen, Sognepræst
for Bogense og Skovbye Sogne -

[segl]

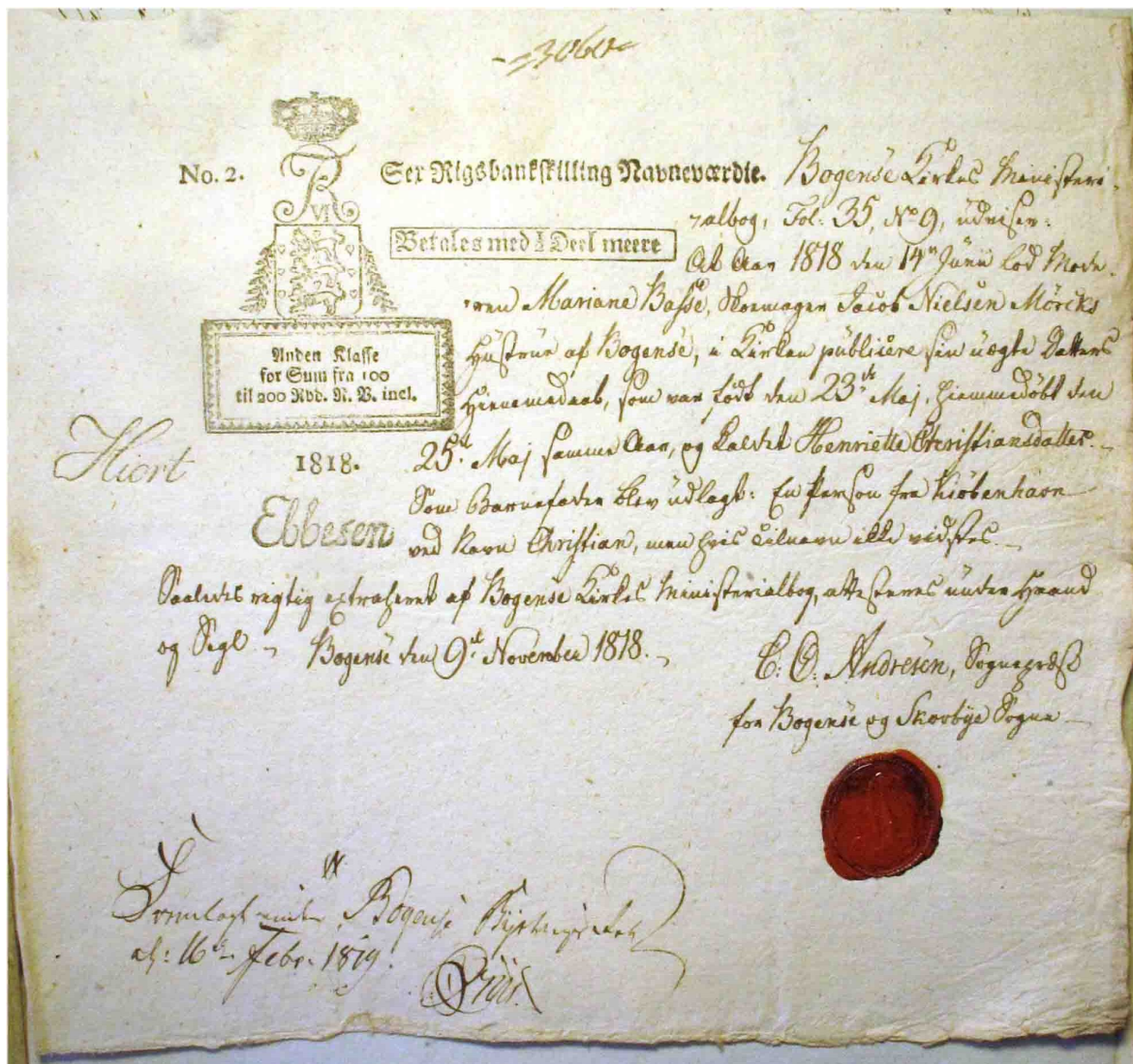
[Note:

Fremlagt inden Bogense ByetingsRet

d. 16de Febr. 1819.

[sign.] Friis]

[Prokurator Hansen fremlagde ifølge justitsprotokollen attesten bytingsretten den 10. november 1818.]

Den 10. november 1818 var der møde i bytingsretten i Bogense. Det er ikke omtalt i artiklen "Den, der graver Graven ...". Prokurator Hansen fremlagde sognepræstens attest om Mariane Basses uægte barn, men fremførte en teori om, at Mørk var far til det uægte barn. - Både Jacob Mørk og Mariane Basse fastholdt hver deres forklaring vedrørende samleje efter hans hjemkomst. Retsmødet er indført i Bogense byfogeds justitsprotokol:

1818 11 10 JM vs MB BBJP

[Fol. 22b]

Aar 1818 den 10de November

- Sagen anlagt af Jacob Mørk mod hans Hustrue Mariane Basse til Skildsmisssedoms Erhvervelse af det imellem dem værende Ægteskab: paaraabt;

- derudi mødte Sitantens befalede Sagfører Prokurator C. H. Hansen af Odense som fremlagde en udtagen og lovlig forkyndt Stævning samt en Attest fra Hr. Pastor Andresen heri Byen af 9de hujus betræffende Sitantens Hustrues uægte Barns Daab ved hvilken Attest han maatte bemærke, at uagtet han som befalet Sagfører har rekvireret den, og det altsaa var Præstens Pligt at udstæde den paa slet Papier, er den dog udstædt på stemplet Papier som han har affordret Sitanten efter dennes nu her

Fol. 23

i Retten afgivne Erklæring; For øvrigt maatte Hansen anmærke; at han endnu ikke fra vedkommende Stæder i det slesviske har erholdt de af ham, strax efter sidste Tægtedag, rekvirerede Oplysninger om hans Prinsipals Forhold og det Barn han efter Foregivende skal have avlet; Imidlertid bad han ærbødigst at Jacob Mørk og Hustrue maatte fremstilles samle(t) og Konfronteres angaaende deres sidste Tægtedag afgivne forskellige Forklaringer angaaende deres formeentlig havde Samleie efter at Mørk hertil var tilbagekommen og kiendte sin Hustrue Skyldig i Hoer, ligesom han og bad Mørks Erklæring indhændtet om han har flere Beviisligheder ellersaml Vidner som han ønsker erhvervet om hans Hustrues Forhold og sin Sags Tarv.

- For den Indstævne Mørks Kone var hendes befalede Forsvar Birked. Andkieer modt [mødt] der forbeholdt hendes Ret og efter Anledning fra hende som tilstæde bad at Mørk maatte forklare sig til Sagens Forkortelse om han ei har avlet flere Børn i Holsten i de 3 Aar, han har været fraværende og hvor mange deraf lever. Hansen indstillede til Retten om saadant kunde paalægges Mørk da han ei dertil er stævnet, og han eengang har erklæret ikkuns ieiig [ieg?] har avlet et Barn. - Andkieer der ansaa Spørgsmaalet hensigtsmæssig (til) Sagens Oplysning og dens Forkortelse forvendte af Retten tilstaaet Svar. De af Sitantens Fuldmægtig fremlagde Dokumenter akteres og lyder saaledes. + Efterat de(n) af Sitanten og Hustrue forrige Tægtedag afgiven Forklaringer angaaende deres formeentlige Samleje efter at førstnævnte var kommen her til bage, var dem begge forelæst og foreholdt, forklarede de: at de aldeles erkiænder og vedbliver deres forhen aflagte Forklaring, og tillagde Mariane Mørk at hun og, om skulle paafordres, vil bekræfte sin Despo-

sition [forklaring] med Eed; Hvorimod Mørk paa Defensors Spørgsmaal erklærede: at han i sin Fraværelse i de ommeldte 3 Aar fra sin Hustrue ikke har avlet flere Børn enten levende eller dødt, uden det eene i Sagen angivne og omforklarede; og erklærede han iøvrigt paa Dommerens Opfordring: at han ikke kunde præstere Beviiser eller

[Fol. 23b]

[

angive Vidner til videre Oplysning i Sagen imod hans Hustrues Forhold angaaende, saavel i deres Ægteskab da de var sammen som i hans Fraværelse. Hansen bad derefter den fremlagde Præsteattest foreholdt Jacob Mørks Hustrue til Vedkiendelse, med Opfordring til hende om hun kan og vil opgive Barnefaderens Tilnavn, hvor og hos hvem hun opholdt sig da Barnet blev avlet og hvor han nu er? Præsteattest blev Mariane Mørk forelæst, hvilken hun erkjendte som rigtig og for øvrigt forklarede: at hun ikke veed Barnefaderen Christians Tilnavn, at han opholdt sig i Odense den Tid Barnet blev avlet; men Stædet egentlig hvor han boede og hvor Samlejet skeede, veed hun ikke. Ifølge dette Svar, og da Deponentinden sidste Tægtedag erklærede: at hun var bleven besvangret under Ægteskabs Løfte, der ikke kan sammenrime sig med at Personen skulle være hende saa aldeles ubekiendt, saavel som hans Ophold og hvor Barnet var avlet, forekom det Hansen som der maatte stikke en anden Hemmelighed derunder; og da det jo kan antages, hvilket Loven om Hoer saa omhyggelig søger at afværge, at muelig Jacob Mørk selv paa Udvandring et eller andet Sted kan have truffet sin Kone og altsaa selv har været Barnefader, men de siden kan være blevne enige om at udlægge en anden ubekiendt Person for paa den Maade at opnaae fælleds attraaet Skildmisse, saa maatte Hansen ærbødigt bede at Dommeren engaang alvorlig vilde foreholde Deponentinden det urimelige i hendes Forklaring og afæske hende en meere Fuldstændig. Andkieer anmærkede: at da Jacob Mørk efter sin Forkl: i sin Fraværelse de omforklarede sidste 3 1/2 Aar han opholdt sig i det Holstenske, saa kan der paa ingen Maade være Rimelighed for, at han skulle have avlet et Barn med sin Kone i Odense, hvorfor han indstillede til Retten om Spørgsmaalet som Overflødig ikke

burde forbigaaes. Hansen henviste til danske Løvs 3 B. 16,15,1 hvor hans Spørgsmaal formeentlig er hiemlet, hvorhos han maatte bemærke : at han

Fol. 24

af en Feiltagelse i sit sidst fremlagde Indlæg og sidste Tægtedag gjorde Protokolasion, for istædet for disse Lovstæder al(l)egeret [ODS: påberåbte] 3 B. 15. 1. - Mariane Mørk forklarede, med fuld Bestemmelse, at ikke hendes Mand og ingen Anden end den ommeldte Christian er Fader til det Barn hun i sin Mands Fraværelse har frembragt til Verden. At hun var Vidende om, hvorledes kunde hun ikke bekiende, at samme Christian var i ugift Stand. Forøvrigt henholdt hun sig til hendes Forklaring med Tilføjende: at Naboerne til de Stæder hvor hun i hendes Mands Fraværelse har opholdt sig, ere Følgende nemlig: Ved Apotheker Ræinickes Kansellieraad Bonnichsen og Kæmner Gredsted. Ved Christian Bruuns, Christian Farvers og endelig under hendes Ophold i Iver Fahnøes Huus ved Stranden 1 ½ Aar, Betienten Chresten Hieresen, Stokkebye og Nicolai Mørk og som Medlogerende i Stædet Pigen Inger Smeds. Hansen bad derpaa Vidneforhøret udsat til i Dag 14ten Dage, og det sidste Tægtedag under N° 1 fremlagde Forhør udlaandt. Eragtet: Udsettelsen bevilliget og det ovenmeldte Forhør N. 1 hr Hansen overleveret. - Videre var ved Retten efter skedte Udraab ikke at forrette; thi blev samme Hæved.

[sign.] Friis

Prokurator Hansen gik videre med Mariane Basses påstand om samleje efter mandens hjemkomst. Hvis hun talte sandt, ville mandens skilsmisssesag bortfalde. Hansen indkaldte 17 vidner til retsmøde den 24. november 1818, og han havde udarbejde en liste med 7 spørgsmål til vidnerne for at efterprøve Mariane Basses påstand.

1818 11 23 BBDJ CH Hansen Spørgsmål

Spørgsmaale!

- 1) Kjender Vidnet Mariane Basse, Skoemager Jacob Immanuel Mørks Hustrue i Bogense?
- 2) Ved Vidnet, at hendes Mand bemeldte Mørk i noget over 3 Aar har været fraværende?
- 3) Ved Vidnet, om Mariane Basse var vidende om Mandens

Bortreise eller om hun i hans Fraværelse har vist hvor han opholdt sig?

4) Ved Vidnet med bestemt Vished at Mørk i omforklarede Tidsrum aldeles ikke har været hjemme i Bogense eller om han paa andre Steder har været samlet med sin Hustrue?

5) Hvorledes har Mariane Basse opført sig i Mandens Fraværelse og har hun ført et Christeligt, anstændigt og sædeligt Liv?

6) Ved Vidnet hvorledes Jacob Immanuel Mørks Opførsel i hans Fraværelse har været?

7) Ved Vidnet, eller har det hørt om Jacob Immanuel Mørk siden hans Hjemkomst har boet eller opholdt sig under Tag med sin Hustrue og om han har søgt Seng med hende?

Odense den 23de Novbr 1818 -
[sign.] C.H. Hansen

De 13 navngivne vidner mødte i bytingsretten den 24. november, og deres svar omhyggeligt indført justitsprotokollen. Det kræver dog tålmodighed og, at man har spørgsmålene ved hånden, hvis man vil forstå vidnernes svar. Alt dette er med her, fordi det er en del af sagens dokumenter, og det er et (måske overdrevet) eksempel den tids krav til sagførerne om at efterforske deres sager omhyggeligt:

1818 11 24 BBJP JM vs MB

[Fol. 24b]

Aar 1818 den 24de November blev Byetingsretten sat (..)

- Sagen anlagt af Jacob Emanuel Mørk imod hans Hustrue Mariane Basse til Ægteskabsskilsmisse Doms Erhvervelse som udsat fra 10de d. M. foretaget.

- Deri mødte Citantens befalede Sagfører Prokurator C. H. Hansen af Odense som fremlagde en lovlig forkyndt Vidnestævning. Hans Spørgsmaal af Gaars Dato hvorefter han lod de indstævnte Vidner examinere +. De fremlagde Dokumenter akteres + Sitanten og hans Hustru mødte ikke efter Paaraab. De indstævnte Vidner mødte undtagen følgende: Kæmneren Hans Gredstæd, Skipper Stokkebye som Stævnevidnerne anmeldte ved Stevningens Forkyndelse fraværende paa en Sørejse og endnu ikke er hjemkommen samt Væveren Jacob Larsen og Hustrue som blev anmeldt forlængst at have forladt Byen og for Tiden

[Fol.] 25

skal have Boepæl ved Herregaarden Christiansdal ved Odense.

- For indstævnte Mariane Mørk var hendes befalede For-
svar Birked. Ankjeer mødt for at iagttage det For-
nødne. Eedens Forklaring blev vel mødende Vid-
ner forelæst og betydet og de til Sandheds Tilsigende
formanede, hvorefter de samtlige aflagde Eeden
korporlig. Hvorefter som 1ste Vidne fremstod Kancellie-
raad Bonnichsen som til de fremlage Kvæst: svarede
nemlig til 1st Qv: Jo Til 2^d Q: Han veed det blot efter Rygte.
Til 3. Q: Var aldeles ubekiendt. 4^d Qv. Lige Svar
5^t. Qv: Vedste herom intet at forklare. 6. Qv: Ligesaa.
7. Q: Veed herom intet at forklare, uden forsaavidt
at Rygtet har sagt at Mørk skal have havt Ophold hos sin
Moder. Videre veed han ei Demitteret. - 2^{det} Vidne
Apotheker Reinech svarede til 1st. Qv: Jo. 2^d Qv: Vidnet
veed at han har været borte, men hvor længe veed han ei.
3^d. Qv: Veed det ikke. 4. Veed derom intet at forklare.
5^t Qv: Saavidt Vidnet veed har intet været paa hendes
Opførsel at udsætte. 6., Veed det ikke. 7. Qv: Veed
herom intet beskeed. Vidnet anmeldte i øvrigt
at hans Hustrue formedelst Svagheds Forfald ikke kan
møde for Retten; men han kunde bestemt forsikkre
at hun ikke vedste meere eller andet til Sagens Op-
lysning at forklare end hvad han selv nu har For-
klaret. Vidnet med Parternes Minde demitteret.
3. Vidne Pigen Inger Smeds, 45 Aar gammel forklarede
til 1st Qv.: Ja. 2^d Qv: Hun har hørt det efter Rygtet.
3^d. Qv: Nei. 4. Nei. 5., Hun veed ikke andet end
godt om hende. 6 Qv. Ved herom intet at forklare.
7^d. Qv: Ved herom intet Besked. Vidnet demitteret.
4^d Vidne Christ. Bruun svarede til 1st Qv: Ja. Til
2^d Qv: Han veed at Mørk har været borte men hvor
lang Tiid veed hun [!] ikke. Til 3^d, Veed herom ingen Be-
skeed. 4^e. Qv: Veed herom intet. 5., Ligeledes. 6^t. Qv:
Veed herom intet at forklare. 7 Qv: Ligeledes Vide-
re Vidnet ei demitteret. 5^t. Vidne Skomager Hans
Henrichsen til 1st Qv. Ja. 2., Qv: Han er bekiendt at
han har været borte men hvor længe veed han ei. 2^d. Qv
Nei, 3^d Qv: Ligesaa. 4. Qv. Ligeledes. 5. Qv: Ligesaa
6. Qv: Ligesaa. 7. Qv: Ved herom intet at forklare.
Demitteret. 6. Vidne Betienten Chr. Hieresen til
1st. Qv: Ja, til 2^d Qv: Ligesom første Prov. [Provocat= indstævnte] 3^d. Qv.
Ligesaa. 4^e Qv: Ligesaa. 5^t Qv: Ligeledes. 6^t Qv: Lige-
ledes. 7^e Qv: Ligesom forrige Prov. - Dimetteret.

[Fol. 25b]

7^d Vidne Konen Kirsten Pedersdattr til 1st Qv. Ja. til

2^d Qv: Ligesom til 5^t Prov. 3^d Qv: Nei. 4^d Qv: Ligesaa. 5^t Qv: Ligesom 5^t Prov. 6^d Qv: Ligesaa. 7^d Qv: Ligeledes. Demitteret. 8de Vidne Jeppe Hansen. Muurmæster forkl: til 1st Qv: Ja, til 2^d Qv: og de flere Kvæstioner ligesom forrige Prov. - 9^d Vidne Nicolai Mørk forkl. til Qvæst: Ligesom forrige Prov. 10 Vidne Christian Farverr forklarede til Kvæstionerne ligesom 5^t Prov. 11^t Vidne Enke Konen Mette Kathrine forkl: til Kvæst: Ligesom forrige Prov. 12^t Vidne Enken Maren Jobben forklarede aldeles overeensstemmende med 5^t Provs Forklaring, med Tilføjende: at Mariane Basse i 2^d Vintere har opholdt sig hos hende og opført sig skikkelig og godt og anmærkede hun at den ~~Vinter~~ Tid hun skal være bleven besvangret var hun ikke hos Vidnet men formodentlig i Sjælland. Demett.

Retten anmærkede at under Vidneforhøret var Mariane Mørk tilstæde. Sitantens befalede Sagfører renoncerede paa Grund af Omstændighederne paa Madm Reiniches Vidnesbyrd, men da han ikke endnu har erholdt de forlængst giennem Stiftsammandsskabet rekvirerede Oplysninger fra det Holsteenske angaaende Jacob Emanuel Mørk og altsaa for Tiden var ud af Stand til at deducere Sagen til Doms nødsagedes han endnu Ærbødigst at udbede sig Sagens Anstand i 14ten Dage. Eragtet: den forlangte Udsættelse bevilges. - Efter Udraad [Udraab?] var ikke videre at bestille, thi blev Retten hæved. -

[sign.] Friis

Den 25. november 1818 kom der endelig svar fra amtmænd Johansen i Haderslev – på tysk

1818 11 25 BBDJ fra Haderslev til FS (tysk)

An
Das Königliche Stiftamthaus
über das Stift Fühnen
zu Odense

Die in der hiebei zurückfolgenden Requisition des Procurators Hansen verlangten Aufklärungen können von hieraus nicht ertheilt werden, da die benannten Oerter im hiesigen Amte wer-

der belegen, noch bekannt,
auch die nahmhaft gemachten
Personen einen eingegangenen Officialberichte
zufolge an hiesigen Oertere,
in welche einen ähnliche Namen
haben, völlig unbekannt
sind. Das Vorstehende
habe ich auf die gefällige Zuschrift
Eines Königlichen Stiftamthaus
vom 1ste d.M. zu erwiedern nicht
ermangelt.
(side 2)
Hadersleben Amthaus, d. 25 Novbr.
1818.

[sign.] Fr. Johannsen

[Journalnote:

ad JP 568 No. 1383.

Note i margin:

Forelagt inden Bogense Byetings Ret den 8de December 1818. Friis]

En oversættelse af brevet fra Johansen blev fremlagt i retten:

1818 11 25 BBDJ fra Haderslev til FS (dansk)

Til det Kongelige Stiftsamtshuus
Over Fyen i Odense

De i den herved tilbagefølgende Requisition af Prokurator Hansen forlangte Oplysninger, kunne herfra ikke meddeles, da de benævnte Steder hverken ere Beliggende i herværende Amt, eller bekjendte; ogsaa ifølge en indkommen Officialberetning, de navngivne Personer, i herværende Egne, som have et lignende Navn, ere gandske ubekjendte. - Det Forestaaende, har jeg paa Eet Kongelig Stiftamtshusets Tilskrift af 1te d.M. ikke ville undlade at meddele til behagelig Efterretning.

Haderslevs Amthaus d. 25 Novbr. 1818.

Johannsen

Stiftamtet sendte dette negative svar fra amtmand Johansen i Haderslev videre til prokurator Hansen den 29. november:

1818 11 29 BBDJ FS til CH Hansen

No. 3

Til

Hr. Procurator CH Hansen

Af medfølgende Skrivelse fra Hadersleb. Amtshuus vil erfares, at de af Deres Velædelhed i Skrivelse af 28de f.M. forlangte Oplysninger til Afbetjening i Sagen De er befaleet at udføre for Skoemager Jacob Immanuel Mørk af Bogense ikke har været at tilveiebringe. - Odense i Fyens Stiftamtmandskab Den 29 November 1818. -

[sign.] Cerderfeld de Simonsen.

[Note i margin:

Fremlagt inden Bogense Byetingsret den 8de December 1818.

[sign.] Friis]

Prokurator Hansen fremlagde herefter i retten den 12. december et indlæg, hvori han konkluderede, at Jacob Mørks forklaring om at have bedrevet hor i på sin rejse i Jylland ikke kunne bevises og formentlig ikke var rigtig. Prokuratoren vil ikke af egen drift yderligere efterforske dette. Derimod var Mariane Basses hor er bevist, og Hansen indstillede til retten, at ægteskabet mellem Mørk og Basse blev ophævet:

1818 12 08 BBDP CH Hansen Indlæg

Ærbødig Promemoria!

Som jeg forhen i Protokollen har bemærket, har jeg gennem Stift-Amtmandskabet rekvireret Oplysning angaaende Jacob Immanuel Mørks Opførsel i Arritzskou og Oven ved Hadersleben, samt om han, saaledes som han har forklaret, har besvangret en Pige navnlig Ane i førstnævnte Bye, hvorom fremlægges til Beviis sub No 1 min Originale Skrivelse til StiftAmtmandskabet af 28de Ocbr sidst. Jeg har derefter modtaget de under N° 2 og 3 herved fremlæggende Skrivelser, den ene fra Amtshuuset i Hadersleben der er forfattet i det tyske Sprog, og som den ærede Dommer qva Notarius publicus anmodes behagelig at oversætte i det danske Sprog til Actens Følge, og den anden fra Fyens Stiftamtmandskab, den første dateret 25 og den sidste 29de i f. M. Af Skrivelsen fra Hadersleb Amtshuus vil behagelig erfares, at ligesaa lidet de Personer Mørk har opgivet ere at finde, som nogle Byer af de opgivne Navne sorterer under dette Amt. Det

er altsaa notorisk at Mørkes Forklaring er urigtig, og at hans Opgivende om at have besvangret det angivne Fruentimmer, sandsynligviis maa være falsk og fremført af ham i en selvegen Hensigt. Det være nu som det vil, saa finder jeg mig hverken beføiet eller pligtig til som hans, efter Benneficium befalede Sagfører, at indlade mig i videre Undersøgelse om hans Vandel og Forhold eller om og hvorvidt han virkelig ogsaa paa sin Side har Bedreven Hoer, med mindre Retten ved Kjendelse dertil skulle pligte mig, saasom denne Undersøgelse ifølge 3-16-15-1 formeentlig, i fornødent Fald, ex

[side 2]

officio paalægger Dommeren, hvorfor jeg ei heller drister mig til, efter den Ordre jeg har, længere fra min Side, uden speciel Ordres, derefter at udhale Sagen. Hvad nu genus causæ angaar, da er det saavel med Indstævntes egen Tilstaaelse som den fremlagde Præste-Attest, og øvrige erhvervede Beviisligheder findes aldeles uden for al Tvivl at hun i Mandens 3 Aarige Fraværelse har avlet et Barn ved en anden Person, og altsaa gjort sig skyldig i Hoer. Vel var det saa at Mandens bortreise fra hende paa Grund af Gemytternes Uoverensstemmelse, uden at Indstævnte vidste det eller hvor han Drog hen, men, foruden at han har reist paa sin Profession, hvortil han formeentlig ifølge 3-16-15-2-3 Membrum havde Ret og altsaa ikke kunne bevirke Aarsag til Skilsmisse, saa, om han endog kunde betragtes som aldeles svigagtig Desertør, kunne hendes Feiltrin eller Forbrydelse dog ikke undskyldes, al den Stund hun ikke havde søgt eller erhvervet lovlig Skilsmisse fra ham, forinden hun lod sig besvangre af en Anden. Da ifølge foranførte, og de fremlagte Beviisligheder, det aldeles juridisk er beviist, at Indstævnte har gjort sig skyldig i den Forbrydelse som Manden saggiver hende for. Hans Forgivende derimod, om at have begaaet lignende Forbrydelse ikke er eller har kunnet beviises, og hans egen, udokumenterede Tilstaaelse ifølge 3-16-15-1 ikke kan paareflecteres, hun, og i Henhold til mit første indgivne Indlæg, giver jeg mig den ærbødige Frihed at vedlægge følgende Paastand og Irettesættelse, 1 At det mellem Jacob Immanuel Mørk og

(side 3)

Indstævnte Mariane Basse indgaaede Ægteskab ved Rettens Dom vorder kjendt ugyldigt, og op- hævet og han tillades strax naar han vil at ind- træde i nyt og andet Ægteskab. Og
2. At indstævnte Mariane Basse tilpligtes at betale dette Søgsmåls Omkostninger i alle Maader skades- løs, og til mig med Hensyn til at Odense ligger 4re Mils fra Bogense, og at jeg altsaa kunne tilkomme 2rb Sølv i Dietpenge for hver Reisee hvortil medgaar tvende dage i Sallarium 40rb Sølv hvorhos jeg dog forbeholder mig at nedlægge Paastand om høiere Sallair i Tilfælde, flere Reiser og Møder skulle foraarsages mig. Sluttelig afleveres herved det mig udlaan- te Forhør, begyndt den 12^e og sluttet den 14 April 1815. - Hvormed Sagen undergives Dom og bemærkes endvidere at Indstevntes Deklaration: om at hendes Mand efter hans Hjemkomst, to a tre Gange har havt Samleie med hende, ikke kan komme under Be- tragtning, da han bestemt har nægtet sligt, og ingen af de som Vidner afhørte Naboer, engang har kun- net bevunden at de have været under Tag sammen. Odense, den 8. Decbr. 1815.
[sign.] CH Hansen

[I margin]
Fremlagt inden Bogense Byetingsret Tirsdagen
den 8 December 1818.

Mødet i Bogense Bytingsret den 8. december 1818 er indført i justitsprotokollen:

1818 12 08 BBJP JM vs MB

Aar 1818 den 8de December

[fol. 27b]

(...)

Sagen anlagt af Skoemager Jacob Mørk mod hans Hustru Mariane Basse til Ægteskabs Skilsmisse foretaget Derudi mødte Sitantens befalede Sagfører Prokurator

[fol.] 28

C.H. Hansen af Odense som fremlagde Indlæg af Dags Dato med 3 Bielage, foruden den i Indlægget benævnt Udskrift som herved tilbageleveres, hvorhos han i Henhold til Indlægget under- gav Sagen til Doms. De fremlagde Dokumenter 4re Stykker i Tallet blev akteret Saalydende + og det udlaandte Ud-

skrift modtaget. Sitanten og hans Hustreu blev paa-raabt. For Indstævnte Mørks Kone var Birked. Andkieer mødt og ærbødigst begierede Sagens Dokumenter udlaandt samt Sagen til Besvarelse udsadt og formedelst den fore-staaende Termin forvendtede at samme ham bevilgedes i 14ten Dage. Eragtet. Anstanden bevilget. Dokumenterne Defensor overleveret forsynet med Paategning. –

Den 22. december 1818 blev der holdt ny retsmøde, hvor Mariane Basses sagfører, birkedommer Andkier, fortalte at hans klient i et brev til ham havde oplyst navn på det fruentimmer, hendes mand skulle have besvangret i Jylland. Prokurator Hansen mente ikke, det var hans opgave at gå videre med dette. Andkier påtog sig opgaven og fik sagen udsat i fire uger, som det noteres i justitsprotokollen:

1818 12 22 BBJP JM vs MB

[Fol. 29 b]
Aar 1818 den 22de December [...]

Fol 30

Sagen anlagt af Jacob Emanuel Mørk mod hans Hustru Mariane Basse til Ægteskabs Skilsmisse Doms Erhvervelse paaraabt. Birked. Andkieer var mødt og tilkiendegav at i hans Fraværelse for nogen Dage siden var tilhænde kommen ham en Skrivelse fra hans Prinsipalinde hvorefter hun ved at det af hendes mand besvangrede Fruentimmer skal hede Bottillie Pedersdatt, logerende hos Skoemagermæsters N. N. paa Klosteret Haderslev og formeener at Lunds og Johan Henricks Koner om Sagen skulle kunne afgive nærmere Oplysninger lige som hun nu og som tilstæde ved Retten tillagde at Lund Christian Drejer og Kone der alle skal have læst Brevet fra dette Fruentimmer maatte Lund give lige Oplysning i Sagen; Andkieer fandt sig desaarsag forpligtet med Hensyn paa denne hans Prinsipalindes Anmeldelse at indstille til ærede Retten om Jacob Mørks befalede Sagfører ikke bør undersøge Sagen nærmere med Hensyn paa den bemeldte Anmeldelse; forbeholdende under alle Omstændigheder sin Prinsipalindes Ret. - Sitantens befalede Sagfører Prokurator C.H. Hansen var mødt og maatte bemærke: at efter de Forklaringer hans Mandant har afgivet, troede at have erhvervet de Oplysninger han er pligtig, om ikke flere. Indstævnte Mariane Basse er forundt en befalede Defensor til at iagttage hendes Tarv, og som Følge heraf troede han sig det at være Pligt for denne at erhverve de Oplysninger hun paa sin Side maatte for-

lange, især da Sagen ikke kan ansees som Publik, skulle Dommeren imidlertid finde det Pligt for Sittansens Sagfører at erhverve de Oplysninger Modparterne maatte forlange, da kunne han derimod intet indvende, skøndt at Defensoratet i saafald syntes at være overflødig; for øvrigt forbeholdt han sig sin Prinsipals Ret, og afvartede Dommens Kiendelse.

- Andkieer anmærkede at hr. Hansens Indlæg af 8de dennes tildels har givet ham Anledning til den giorte Indstilling her i Retten og ligesom hr. Prokurator Hansen ville afvarte Dommerens Kiendelse.

Eragtet: Dommeren overlod til Parterne at prosedere Sagen saaledes som de agtede at forsvare, dog troede han passeligt at Defensor besørger erhvervet de i Dag ommeldte Oplysninger hvilke efter Omstændighederne ikke synes at være overflødige.

- Andkier med Hensyn paa den afsatte Kiendelse under sin Prinsipalindes Ret erklærede sig villig til at besørge erhverved de ommeldte Oplysninger og til den Ende bad han at maatte udsættes i 8te Uger.

- Hansen maatte exepere [excipere = gøre indsigelse] imod saa lang Anstand

[Fol 30b]

i en befalet Sag som denne. Andkieer formeente ei at kunde undvære den forlangte Anstand med Hensyn paa at der her ved Retten skal føres Vidner og at der ikke før efter Hell. Tr Konger kan stævnes, Tingsvidnet maa beskrives og nye Oplysninger erhverves fra Holsten, alt forinden Tilsvær kan finde Stæd. Hansen Anmærkede at det agtede Tingsvidne kan lovmedholdelig falde i Rette i Dag Fiorten Dage, og da det først af sammes Udfald kan skønnes hvorvidt flere Oplysninger fra Holsten er nødvendig, saa troede han at have saa meget meere Grund til sin Protest. Andkieer vedblev sin Protest. Eragtet. Sagen gives Anstand i 4re Uger fra Dato. -

Mariane Basse rejste til Jylland

I retten havde der den 22. december været uenighed om, hvem der skulle skaffe oplysninger om Jacob Mørks ophold i Jylland. Det endte med, at Mariane Basse selv rejste - først til Haderslev og senere til Flensborg, hvorfra hun sendte et brev til birkedommer Andkier om, at hun havde skaffet "præsteattester" for 2 børn med Jacob Mørk som fader. Med hjælp fik Mariane Basse nedskrevet sit brev af 9. januar 1819, som her er gengivet bogstavret:

1819 01 09 MB om attester BBDJ

Litra A

Flensburg d. 9 Jan 1819

Til d'herrn

Birkedomer Anker,

Efter Løfte ieg lovede førren [i betydning "førend"] Jeg reiste bort, har ieg rigtig bekomet først i Haderslef Stadt om den siste Søn
Som er bleven Døbt og Christnet i min mans navn
hvorpaa ieg har bekomet Beviis udaf Kierkens Bog
med Provstens haand og Segl og tillige Klokerens
haand og Segl under, og nu Paa min reise videre in
af det holsteenske har ieg hos Biftoft Prest bekomet
Beviis om den älste Datter, som Er Døbt og Christnet
i min Mands Navn Paa Schlefve vegne [=Slegfred måde] hvorpaa ieg
har haand og Segl af Kierkebogen og Presten
nu Efter ordene har ieg schurt [spurgt? = erfaret] at her i Flensburg
skulde findes Endnu et Barn Men for vis ved ieg
det ikke Endnu, af dene arsag kan ieg Endnu ikke
levere disse Beviser førren [i betydning "førend"] ieg har Vished om
dette ~~sidste~~ >mellemste Barn< som Jeg Endnu ikke Er forviset om
Dene min beschværlige reise skøner ieg saa vit som ieg
har Erfarret hos Biftoft Sogne Prest at Her Procurater
Hansen kunde have forskaanet mig som han ikke har
Efter Forklaring i dene sag Eftersøgt rigtig, hvorimod
ieg formoder at di herr Birke Domer opholder sagen
intil ieg Selv komer med disse Preste Atester som
ieg haver bekomet og Svarrer til naar ieg findes
til stede at dette Er sanheden hvad ieg her skriver

[side 2]

vedstaar for vorres Polletie Mester og herr Hansen
og Dem tilligemed herr Birkedomer, og saa Er ieg god[t]
forneuet [fornøjet] i den Egteskabs stilling ieg Er udi og kan
ikke god[t] unværrer saadand En ung rask Mand [.] Endnu
saa schnart mig muelig Er skal ieg søge Efter at
kome hiem tilbage hvis Veiret nogenledes vil
blive derEfter

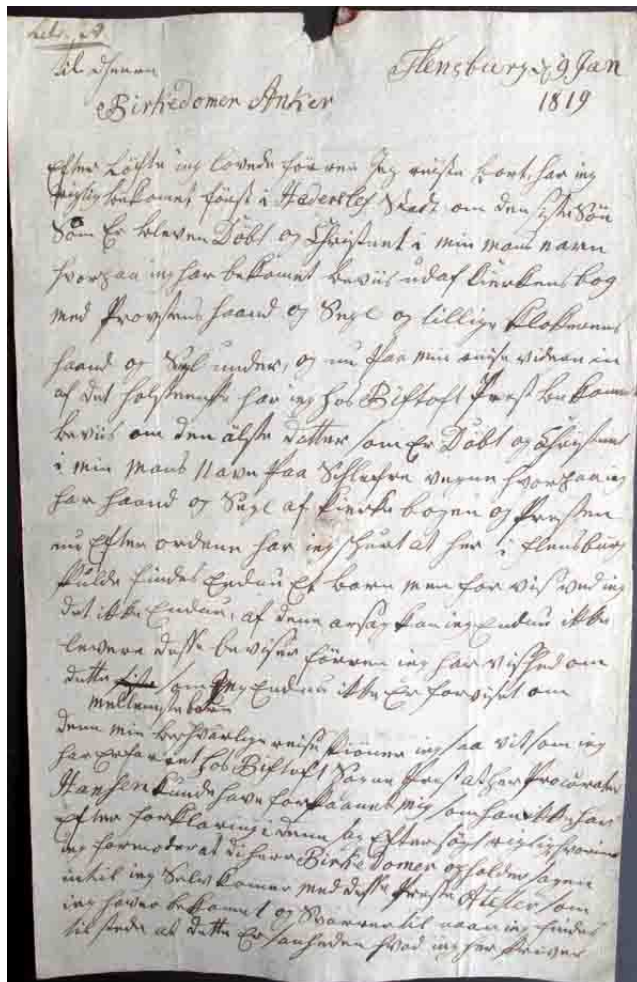
Skomager Jacob Mørk[s] Kone
født Mariane Base

Vis Veiret skulde
blive saa ugunstig at
reisen derover forlä[n]ges
saa vil ieg i forveien skikke desse beviser omtrend om 14 dage

[tilføjet note:]

Foreviist inden Bogense Byetings Ret
den 19de Januarii 1819.

[sign] Friis

foreviste en Skrivelse fra hende dateret 9de Janu. sidst hvilket Brev han modtog i Dag 8te Dage da han var bestemt at have udstæds Vidnestævning i Sagen for hende, efter hvilket Brev hun foregiver at have faaet Beviser for at hendes Mand har avlet 2de Børn i det Holstenske, og at hun har spurgt at i Flensborg skulle findes endnu et Barn og beder at Sagen endnu maae opholdes indtil hun kommer med disse Præste attester og lover om Vajret maatte være hende gunstig at komme om 14^t Dage thi bad Andkieer ærbødigt om at Sagen maae henstaae i 4re Uger for at han efter sin Prinsipals nære Hiemkomst kan have fornøden Lejelighed at give Tilsvar i Sagen.

Det fremlagde Brev blev Hr. Birked. C. Andkieer med Foreviisnings Paategning forsynet tilbageleveret.
- Sitantens befalede Sagfører Prokurator C.H. Hansen

[Fol. 32b]

af Odense var mødt ved sin Kontoirbetient Hval[søe] som da Indstævnte allerede har haft 4re Ugers Anstand uden at noget i Sagen i det Væsentlige er fremmet indstillede til den ærede Ret om videre Anstand kan eller bør tilstaaes og for øvrigt forbeholdt Sitantens Ret i enhver Henseende. - Andkieer bemærkede at den største Deel af de 4re Uger er anvendt af hans Prinsipalinde til selv at forskaffe sig de til hendes Sag formeentlige fornødne Beviisligheder, og at hendes foreviste Brev desuden viser at hun haaber endnu at erholde flere, hvorfor Andkieer torde vente at den begærte Anstand bevilges. Eragtet. Den forlangte Anstand bevilges nemlig til Tirsdagen den 16de Febr. —

Det gamle ordsprog

Mariane Basse kom hjem med to præsteattester, der viste at Jacob Mørk var udlagt som far til to børn i Jylland. Den ene attest var fra Haderslev og dateret 2. januar 1819:

1819 01 02 Præsteattest Haderslev BBDJ

Litr. B.

Gratis

Extract
aus dem Taufregister
der St. Marien Kirche zu Hadersleben.

A° 1818 den 11ten Juni, schreibe Ein Tausend acht Hundert und achtzehn den 11ten Juni, ist des Schustersgesellen Jacob Emanuel Mørk aus Bauensee in Fühnen, und Anna Margaretha Hansen aus Toftlund, unehelicher Sohn Jacob Hansen Mørk geboren, und am 21ste s.M. getauft worden.

Dass vorstehender Extract nach dem Taufregister der St. Marien Kirche in der Stadt Hadersleben vollkommen richtig sey; solches wird von mir hiedurch pflichtmässig attestiert.-

Hadersleben den 2ten Januar 1819.

Christian N. Tagholm
p.t. Küster. -

[Segl]

Der obige Extract hat in aller seiner Paarten die gehörige Richtigkeit. Dies bezeugt der Ortprediger

A. H. Strodtmann
Königl. Kirchenpr. und
Hauptprediger

[Segl]

[I margin]

Fremlagt inden Børgense Byetings

Ret den 16de Febr. 1819.

Friis.-

Den anden attest var fra sognepræsten i Bevtøft, som Mariane Basse beøgte 4. januar, og hvor hun fik denne attest:

1819 01 04 Præsteattest Bevtøft BBDJ

Litr C
gratis

Efter Beftofts Sogns Ministerialbog Pag. 32 for Jacob Mørk Skomagersvend fra Bogense ladet en Datter døbe her i Meenigheden, som blev kaldet Catrine Marie Mørk, 2^{den} Jun. 1816, skriver anden Juni Attenhundrede og Sexten. Barnet var avlet uden Ægteskab med Qvinden Anne Magrethe Gott, som den Tid var i Strandelhjørn Bye under Beftoft Sogn: men ellers hørte til Agerskov Sogn.

Beftoft Pastorat d. 4 Januar 1819

Niels Juel
Sognepræst.
[Segl]

[tilføjet note]

Fremlagt inden Bogense Byetings-
Ret den 16de Februarii 1819. -

[sign.] Friis

Birkedommer skrev nu et indlæg til mødet den 16. februar 1819 i Bogense Bytingsret. Han henviste her til ordsproget: "Den der graver Graven til andre, falder selv deri." - Da Jacob Mørk selv havde begået hor, kunne han ikke forlange skilsmisse. Mariane Basse ville frikendes – dvs. ingen skilsmisse ved dom, og hun kunne dermed forlange underhold til sig selv og sine børn. Med sit indlæg af 15. februar 1819 indlader Andkier sagen til dom;

1819 02 15 Andkiers indlæg BBDJ

Ærbødigst Promemoria!

Hermed har jeg den Ære at fremlægge:

- a: Et Brev fra min Principalinde, d.
d. Flensborg 9de Januar 1819. -
- b: En Extract af St Marie Kirkens
Døbe Register i Hadersleb d.d.
2^{en} Januar 1819. bekræftet af Præ-
sten. -
- c: En Attest af 4de Januar s. A. udstædt
af Sognepræst N. Juel i Beftofte.
- d: Et Brev fra mig til Stiftet
af 16de Novbr. s. A., med Stiftets
paategnede Resolution af 6te
Decbr næstefter - og
- e: Min regning fra havte Møder
i Sagen.

Af de fremlagde Attester B. og C. vil det gamle Ordsprog: "Den der graver Graven til andre, falder selv deri." atter og meget indlysende findes bekræftet; thi, skønt Sitanten sigter Indstævnte for begaaet Hoer saa viser dog disse Attester, at han selv i de 3 a 4 Aar han svingagtig havde forladt sin Hustrue, har ikke mindre end 2de Gange gjort sig skyldig i samme Brøde og med et andet Fruentimmer, der desuden er Krøbling, har avlet tvende uægte Børn – imidlertid [imedens] overlod

[side 2]

Sitanten sin Hustrue med deres sammen avlede 2de smaa Børn, til deres egen Skjæbne, uden at biedrage endog det mindste til deres Underholdning.-

Min Principalinde har rigtignok under Mandens Fraværelse, forseet sig; men netop hans eget Forhold, gjør den tilstævnte og af ham paastaaede Skilsmisse umuelig, især da hun uden hans Hjælp aldeles ikke er i Stand til at ernære sig og Børnene - og endeligen er hendes Feiltrin, som først fundet Stæd 3½ Aar efter hans Desertion, ikke allene undskyldelig, men selv Lovens 3-16-14.* fastsætter endog ej meere end 3 Aar i hvilke den forladte skal tøve den Bortdragne efter; Det stod følgerigen i hendes Magt allerede tidligere at have søgt Ægteskabet hævet, men ovenanførte Grunde afholdt hende derfra, ligesom hun ogsaa haaber at han endnu staaer til Bedring og desaarsag vil paastaae sig frifunden for Sitantens Tiltale, med Forbehold under alle Omstændigheder, at erholde den Hjælp for sig og sine Børn han som Fader er pligtig.-

Ved den faldne Kjendelse blev det mig paalagt at erhverve de behøvende Oplysninger, betræffende de af min Principalinde opgivne Data- at hun selv i den Anledning reiste til det slesvigske, og desformedelst har begjært Sagen udsadt, viser Bilaget Littr. A. - det

[side 3]

har desaarsag ikke været mig mueligt
tidligere at give Tilsvar i Sagen.
Med Hensyn til mit saaledes An-
bragte, gave jeg mig den Frihed
at paastaae.

1. Min Principalinde, indstævnte
Mariane Basse, aldeles frifunden
for hendes Mand Jacob Emanuel
Mørchs Tiltale i denne Sag, og
finde under enhver Omstændighed
forbeholdt Ret til at erholde
fornøden Underhold af ham
for sig og Børnene -

2. Sitanten tilpligtet at betale
Sagens Omkostninger, og derunder
Sallair og Diætpenge til mig, efter den
fremlagde Regning Litra e. -

Hvormed Sagen til Doms indlades.
Birkholm 15 Februari 1819-

[sign.] Ærbødigst
 Andkier

Fremlagt inden Børgense Bytings Ret
den 16de Febr. 1819
[sign.] Friis

[*Danske Lov 3-16-15: "Den Person, som forlat er, skal
tøve den anden efter i tre Aar i det minste"]

I Børgense Bytingsret mødte den 16. februar 1819 birkedommer Ankier og Mariane Basse. Ankier fremlagde sit indlæg af 15. februar samt de to præsteattester, som skulle foreholdes Jacob Mørk. Mørk kom noget forsinket til retten og vedgik at være far til de to børn – som det fremgår af Børgense Byfoged: Justitsprotokol 1818-1838:

1819 02 16 BBJP JM vs MB

Aar 1819 den 16de Febr. blev Byetings Retten sat
i Overvær af Retsvidnerne Johan Weihe, Hans
Møller, Mathias Jørgensen og Johannes Thomsen. Hvorda
Sagen anlagt af Skoemager Mørk mod hans Hustrue,
Mariane Basse til Ægteskabsskildsmissemisdoms Erhvervelse
paaraabt. For Indstævnte Mariane Mørk som selv

ved Retten tilstæde, mødte Birkedommer Andkjær og foreløbig afleverede i Retten de ham udlaandte Sagens Dokumenter; Hvorefter han fremlagde sit Tilsvares Indlæg af Dags dato med paaberaabte Bielage, hvoraf han bad Litr B og C, foreholdt Jacob Emanuel Mørk og hans Erklæring modtaget om hvad han imod samme maat[te] have at erindre. De udlaandte Dokumenter 18 Stk. i Tallet blev modtaget: Indlægsskriftet med Bielage akters saalydende. *

[fol.] 35.

Jacob Mørk blev paaraabt men mødte ikke, og var heller ikke ved Raadstuebetienten Weihs Eftersøgning paa flere Stæder her i Byen ikke at finde; uagtet bemeldte Betient flere Dage siden har de anmodet ham om at afgive Møde ved Retten i Dag. Jacob Mørks befalede Sagfører var mødt ved sin Skriver Hvalsøe som Ærbødigt bad sig samtlige Sagens Dokumenter udlaandt, og Sagen udsat til Besvaring i Fiorten Dage, saa bad han og den Ærede Ret at paalægge Jacob Mørk Personlig at møde Sagens næste forretagelses Dag. Eragtet: Den forlangte Anstand bevilges og Sagens Dokumenter 25 Stk i Tallet bemeldte Hvalsøe overleveret til fornøden Afbenyttelse. Da saavidt var avanseret, komparerede Sitanten Jacob Mørk og efter at Birked: Andkiers Bielage ved hans Indlægsskrift, betegnet Litr: B og C, var ham læst og foreholdt, erklærede: Attesternes Indhold for rigtig i alle Maader, og at de anførte Børn ere avlet med et og samme Fruentimmer nemlig Anne Maria Hansen eller Gott. Hvorefter da Parterne ikke havde videre at tilføre henstaaer Sagen saaledes som anført. - Videre var ved Retten efter Udraab ikke at forrette thi blev samme Hæved. -

[sign.] O.C. Friis

Prokurator Hansen skrev et indlæg til retsmødet den 3. marts 1819 med flere interessante pointer. Han skulle for Mørk have ført skilsmisesag mod dennes kone for hor, men Mørk var selv mere skyldig end konen. – Mariane Basse opnåede nu fortsat ægteskab, men Hansen mente at have udført sin opgave så godt som muligt. – Han afviste Mariane Basses beskyldning om ikke have efterforsket Jacob Mørks ”Brøde” og kaldte Mariane Basse et ”Fruentimmer” – iflg. ODS en nedsættende betegnelse (usædelig kvinde af lavere stand) – så Hansen vil forbigå hendes yttring med tavshed. – Hansens indlæg er dateret 2. marts 1819:

Ærbødigst P.M!

Det er rigtignok en besynderlig Casus, at en Egtefælle søger Skilsmisse paa Grund af Hoer, og selv er mere skyldig end den Anklagede. Imidlertid seer man her Tilfældet, idet Jacob Immanuel Mørk, for hvem jeg er befalet at erhverve ~~Døm~~ Skilsmisedom over hans Kone for Hoer, ikke allene med egen Tilstaaelse men endog med autenthentiske Beviiser, er overført at have, i det Tidsrum han var borte fra sin Egtefælle avlet tvende Børn med et andet Fruentimmer. Da nu Mariane Mørk, efter sine egne Udladelser i sin Skrivelse til hendes Defensor, synes at have fattet en fornyet Kjerlighed til sin Mand, paa Grund af hans Capacitet og modsætter sig Skilsmisse, og hendes Paastand i saa henseende finder Hjemmel i 3-16-15- saa, idet jeg maae bemærke at have opfyldt det mig paalagde Hverv, saavidt det staaer til mig, overlader jeg Rettens Bedømmelse, hvorvidt disse tvende Ægtefæller bør adskilles eller ikke. Vel kan man forudsee at Egteskabet for Eftertiden neppe vil blive lykkeligt, men hvorvidt denne Grund, for Exempels Skyld, bør komme i Betragtning, overlades ligeledes til Rettens Indsigt. Det er imidlertid vidst, at Mariane Mørks Bedste, med Hensyn til Følgerne er større end Mandens, da det just ikke er meget behageligt at andres Børn skal indlemmes i Familien og af Manden fødes og opdrages, uden at han har Deel i sammes Tilværelse [tilstedeværelse], men som Lovgiverne ikke herpaa har taget Hensyn med Bestemmelser i hiint Lovbud, og Brøden, fra

[side 2]

Moralitetens Side, i og for sig sær, betragtet, er eens, saa kan jeg eiheller fra denne Synspunkt uddrage noget til Fordeel for min Mandant. Mariane Mørk bebreider mig i sin Skrivelse til Hr Birkedommer Andkjær, at jeg ikke, efter Biftofte- [Bevtofte-] Sognepræstens Udsagn skal have opfyldt min Pligt med Hensyn til Opdagelsen af Mørkes Brøde, men da Mariane Mørk er et Fruentimmer, og Acterne, som jeg haaber, vil retfærdiggøre mig, saa vil jeg med Taushed forbigaae hendes Yttring, saa meget mere som samme er skeet i et privat Brev

til sin Defensor, det hun vel ikke havde formodet var kommet i Retten, da hun, naar hun havde forudseet dette, vel neppe havde betjent sig af disse som flere Udladelser.

Sagen undergives saaledes Dom, hvorfor jeg med Hensyn til de mange senere Reiser og Møder paastaaer mit Sallair forhøiet til 80 rbd Sølv.

Odense den 2^{den} Marty 1819 -

[sign] C.H.Hansen

Ved mødet i Bytingsretten den 3. marts 1819 mødte prokurator Hansen ikke selv op, men lod en fuldmægtig Monrad fra Bogense fremlægge sit indlæg. Birkedommer Andkier mødte for Mariane Basse og fremlagde en udskrift af Forligelseskommisionens Protokol med det forlig, ægtefællerne den 19. maj 1818 havde indgået om vilkår ved separation. Her lovede Mørk at bidrage til deres børns opvækst. – Andkier indlod derefter sagen til dom - Bogense Byfoged: Justitsprotokol 1818-1838:

BBJP 1819 03 02 JM vs MB

fol 36

Aar 1819 den 2den Martii (...)

Sagen anlagt af Skoemagermæster Jacob Emanuel Mørk mod hans Hustrue Mariane Basse til Ægteskabsskilsmisses Erhvervelse paaraabt. Derudi mødte Prokurator Hansen af Odense ved Fuldmægtig Jens Christian Monrad her i Bogense og tilbageleverede de ham af Retten udlaaendte Dokumenter Sagen betræffende. Hvornæst han fremlagde sit Indlæg af Dags dato og derved ærbødigt indlod Sagen under Dom. De ommeldte Dokumenter modtaget og Indlægsskriftet akteres saalydende*. For Indstævnte Mariane Basse Mørk var Birked. Andkier mødt og under Benægtelse af alt hvad fra Prokurator Hansens Side ubeviislig er fremført fremlagde til Aktens Vedhæftelse Udskrift af Bogense Byes Forligelsesprotokol af 19de Maii 1818[*], samt med Paastand at hans Regning tillægges i Diæt og Sallarium samt Vognleje 6rb 4 Sk 12½ Mark Sølv, indlod Sagen til Doms, dog med den Indstilling til Retten, at da hans Principalinde i Handelsaffære i Dag frægventer Odense Marked, om da Sagen ei bør gives en passende Anstand for at give hende Leilighed til at erklære om og hvorvidt hun maatte have videre til sit Forsvar at faae Oplyst eller at faae frembragt. Monrad henhold sig til det een Gang fremlagde og paastod til videre

Bekostningers Besparelse Sagen optaget til Doms. –
Andkier henholdt sig til sit Forrige og hvad han fra
hans Side i Indlæg er fremført og paastaaet. Den
fremlagde Forligelses Prot. Udskrift bliver
denne Akt at vedhæfte. Sagen optages til Doms.-

[*Det er:

BBDJ 1818 05 19 Forligelseskommissionen 1

1818 05 19 Forligelseskommissionen 1 BBDJ]

Dommeren ophævede sagen

Den 13. april 1819 blev der afsagt dom i den skilsmisssag, som Jacob Mørk havde anlagt mod sin hustru Mariane Basse. Dommeren gennemgik sagen grundigt og konstaterede, at begge havde begået hor. Dommen lød på, at Jacob Mørks anlagte sag om skilsmisse blev frafaldet og ophævet, og at man forbefoldt sig at rejse tiltale mod begge for hor. Bogense Byfogeds Justitsprotokol har dette:

1819 04 13 BBJP JM vs MB

[Fol. 40b]

Aar 1819 den 13de April blev Byetings
Retten sat i Overvær af Retsvidnerne Johan-
nes Thomsen, Mathias Jørgensen, Johan Weihe og
Hans Møller. - Hvor da blev
udi Sagen anlagt af Skoemager Jacob Emanuel
Mørk imod hans Hustrue Mariane Basse til Ægte-
skabsskilsmisse, afsagt saadan

DOM

Ifølge allernaadigst forundt Bænæficiu pauper-
talis, anlægger Skoemager Jacob Emanuel Mørk
ved den for ham beskikkede Sagfører Christian Holger
Hansen, Sag efter Hovedstævning af 16de October 1818
imod sin Hustrue Mariane Basse til Ægteskabsskil-
missedomss Erhvervelse og Sags Omkostninger formedelst
at hun skulde have gjort sig skyldig i Hoer. Foruden
Indstævntes egne positive Tilstaaelse ved Sagens Inka-
mination den 16de Februarie d.A. er fremlagt

[Fol.] 41

Præsteattest for: at Instævnte Mariane Basse den
25de Maii 1818 lod i Bogense hiemmedøbe og Kirken den
paafølgende 14de Junii publisere sin uægte Datter
Henriette Christiansdatters Hiemmedaab, til hvis
Fader blev udlagt en Person fra Kjøbenhavn,
ved Navn Christian, hvorimod han forklarede
ikke at have haft noget at udsætte paa sin Hustru uden
at Gemytterne ikke harmonerede hvoraf flød Ueenighed
og Trette, der forarsagede hans Undvigelse og uaf-
brudte Fraværelse i 3de Aar uden i den Tid at have
givet sin Hustrue Underretning om sit Opholdsstæd,
og i Særdeleshed med Hensyn til førstnævnte factum
denne Sags Anlæg til Ægteskabets Ophævelse.

Sitantens Hustrue Mariane Basse, har ikke i nogen
Deel imod sagt Sitantens Forklaring, men derimod
ved tvende af hendes Defensor Birkedommer Proku-

rator Andkjeers i Sagen fremlagde Præsteattester daterede Beftoft og Hadersleben den 2de Januarii d. A. ladet bevis: at hendes Mand Sitanten, under hans Fraværelse har avlet tvende uægte Børn, en Søn og en Datter med en vis Anne Margrethe Gott, Pigebarnet døbt under Navn Catrine Marie den 2de Janv: 1816, og Dregebarnet døbt og givet Navnet Jacob Hansen Mørk den 11te Junii 1818, samt udi en Skrivelse fra Flensborg til sin Defensor dat: 9de Januarii h. a. [hujus anno: dette år] tilkiendegivet: at hun er fornøjet i den Ægteskabsstilling hun er udi, og kan ikke endnu undvære en saa sær ung og rask Mand som Sitanten, omendskiøndt hun i en foregaaende i Retten fremlagt Promemoria af 30te Julii a. p. [præcedens: foregående] intet heller attraar end Ægteskabets aldeles Ophævelse, da i modsat Fald de og Børn vilde blive ulykkelige og offendtlig Forargelse foraarsages, hvorhos hun ellers i Retten har opgivet, at hendes Mand, efter hans Tilbagekomst, har haft 2 á 3 gange legemlig Omgang med Hende. - Sitanten har ikke imod sagt sidstmeldte Angivelse, men ved sit Møde den 16de Februarii, erklæret de fremlagde 2de Præste Attester om de under hans Bortværelse aflede tvende Børn for rigtige, og at de af et og samme Fruentimmer, nemlig Anne Maria Hansen eller Gott er frembragte til Verden. - Fra begge Parter Side, er desuden fremlagt Udskrift af Bogense Forligelseskommisions Protocol, der viser: at de, paa de deri anførte Vilkaar, den 19de Maii f. A. havde været eenige i at være separerede i Henseende Bord og Sæng. Af det saaledes anførte

[Fol. 41b]

er det beviist: at saavel Sitanten som hans Hustrue har begaaet Hoer, og at hans Undvigelse og Fraværelse har foranlediget Forbrydelserne, hvorfor Justitiens Ret imod dem begge bliver at reservere, og Sitantens Tiltale imod hans Hustrue til Ægteskabsskilsmissen, ifølge Lovens 3 B. 16 Cap. 15 Section 1 og 2, frafaldes og ophæves, hvorimod han sc[*] Sitanten maa ansees pligtig at betale Sagens Omkostninger.

Udi Sagens Procedure skjønnes ingen Forsømmelse at have fundet Stæd, der meriterer Mulkt.

Thi kiendes for Ret: Det af Sitanten Jacob Emanuel Mørk imod sin Hustrue Mariane Basse herudinden [i denne sag] anlagte Søgmaal til Ægteskabsskilsmissen imellem frafaldes og ophæves og bør Sitanten benævnte Mørk betale i Retsgebyr 4 rd 38 s for stemplet Papiir som til Sagens skulde have været forbrugt = 1 rd 30 s og som Diet-

penge Reiseudgifter og Sallarium til Actor Prokurator C. H. Hansen 45 rd og til Defensor Birkedommer Prokurator Andkjeer 35 rd, hvilket alt i rede Sølv udredes inden femten Dage efter denne Doms Lovlige Forkyndelse under videre Adfærd efter Loven. Iøvrigt forbeholdes Justisiens [Justitiens] Tiltale efter nærmere lovlig Omgang og Foranstaltning imod Parterne for de af dem begaaede og under denne Sag beviste Hoers Forbrydelser. –

[*scilicet: nemlig, underforstået]

Hermed var skilsmisssagen ved Bogense Bytingsret slut, og byfoged Friis skulle indberette afgørelsen til Stiftamtmand Cederfeld de Simonsen. Friis sendte en afskrift dommen samt et omfattende uddrag af, hvad i sagen var sket vedrørende hor-forbrydelserne. Det var så op til Stiftamtmanden at foretage sig yderligere:

1819 04 28 Friis til FS DK3D Brevsag

Hoivelbaarne
Hr. Kammerherre Cederfeld de Simonsen
Stiftsbefalingsmand Ridder.

Deres Høivelbaarnhed har sig den Ære vedlagt at tilsende:

- 1., Afskrift af Dommen over Mariane Basse Mørk, i Sagen anlagt af hendes Mand til Skilsmisssedoms Erhvervelse, begge Parter forkyndt ved Byens beskikkede Stevnevidner.-
- 2., Extrakt af det i samme Sag passerede for saavidt de derunder omhandlede af Parterne gjensidig begaaede Hoersforbrydelser angaaer, til videre Høigunstig Foranstaltning.-

Bogense, den 28de April 1819.

underdanig

[sign.] Friis

[tilføjede noter]

3Dep U 1559.

J.P. 456 N° 648

Brevet fra Friis til Stiftamtmanden blev indført i Stiftsamtets journal den 2. maj 1819. - "OA Journal over indkomne Sager 1819" under " Breve fra Forskjellige":

1819 05 02 fra Friis OA Journal

Side 456

Nr. 648

Bogense den 28de April. Friis sender Dommen over Mariane Basse Mørch i Sagen anlagt af hendes Mand til Skilsmisssdoms Erhvervelse, samt Extract af det i Sagen Passerede ang. de af Parterne gjen-
sidig begaaede Hoerforbrydelser, til videre Foran-
statltning. –

[Note:]

6 Maii tilsk. Cancelliet og
Byefoged Friis. -

Stiftamtmanden tilskrev altså den 6. maj Kancelliet og vedlagde dommen samt otte siders afskrevne uddrag af sagen. Brevet er:

1819 05 06 DK3D brevsag fra FS

Til

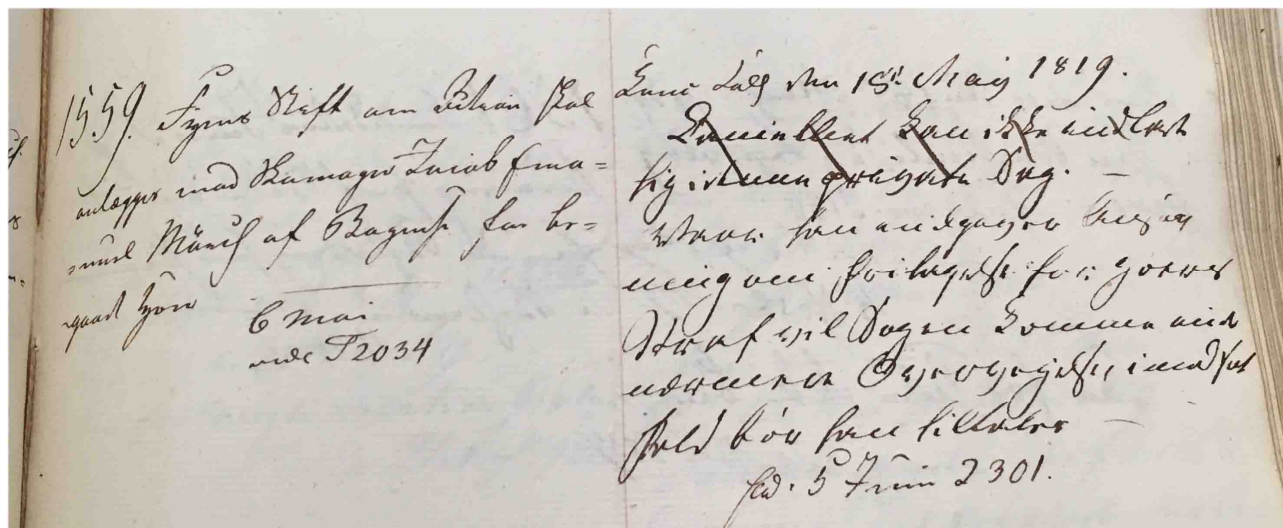
Det Kongelige Danske Cancellie

Ved her hos at fremsende en fra Bye-
foged Friis i Bogense modtaget
med 2de Bielage forsynet Skrivelse
af 28de f. M. indstiller Stiftet
tienstærbødigt til det Kongelige
Danske Cancellies forventende Re-
solution, om der skal anstilles
Action mod Skomager Jacob Emanu-
el Mørck af Bogense for Hoers
Forbrydelse. Hans Hustrue Mari-
ane Basse som har giordt sig skyl
i samme Brøde er af Stiftet i
følge det Kongelige Danske Can-
cellies Skrivelse af 8. Sept. f. A.
paalagt at indgive Ansøgning
om Hoers Straffens Formildelse.
Odense i Fyens Stiftamtmandskab den 6te
Maj 1819. -

[sign.] Cederfeld de Simonsen

3 Dp. U. 1559 pdc 12 Mai 1819 vide T 2034. 1819 05 15 DK3D Resolutionsprot.

Danske Kancelli – regeringen – behandlede den 15. maj 1819 sagen om en mulig tiltale mod Jacob Mørk for begået hor. Det er sag nr. 1559 i Danske Kancelli: Resolutionsprotokol 1819. Ifølge resolutionsprotokollen (journalen) ser det ud til, at man først opfattede det som en sag om Mørks skilsmissegag.

1819 05 15 DK3D Resolutionsprot.

1559. Fyens Stift om Action skal anlægges imod Skomager Jacob Emanuel Mørch af Bogense for begaaet Hoer.-

6 Mai

vide T 2034

Canc Coll den 15de May 1819

~~Cancelliet kan ikke indlade sig i denne private Sag.~~

Naar han indgiver Ansøring om Fritagelse for Hoers Straf vil Sagen komme under nærmere Overveielse, i modsat Fald bør han tiltales –

Ex. 5 Juni 2301.

Kancelliet svarede som det fremgår af Resolutionsprotokollen med et brev den 5. juni 1819

1819 06 05 OA Kancellibreve

Til

Stiftamtmanden over Fyens Stift –

I Skrivelse af 6te f M har Hr Kammerherre henstillet til dette Collegii nærmere Resolution, hvorvidt Skoemager Jacob Emanuel Mørck af Bogense, der er overbeviist om at have begaaet Hoer, skal sættes under Tiltale.

I Gjensvar herpaa skulle Man til behaglig Efterretning og videre Bekjenndtgjørelse for ovennævnte Skomager J E Mørck herved tjenstligt melde at i Tilfælde bemeldte Mørck indgiver nærmere Ansøgning om Fritagelse for Straf for den af ham saaledes begangne Brøde, vil samme komme under nærmere Overveielse; i modsat Tilfælde vil han være at sætte under Tiltale. De indsendte Bielage følger hoslagt tilbage.

JP. 94 N° 272

[i margin]

den 10 Junii com Byefoged Friis. –

Brevet fra Kancelliet blev indført i Stiftsamkets journal den 6. juni 1819. -
”OA Journal over indkomne Sager 1819” under ” Cancellie-Breve”:

1819 06 06 fra DK OA Journal

Side 94:

Den 6te Junni

Nr. 272

P.M. den 5te Junii ang. at i Tilfælde Skoemager Jacob Emanuel Mørck af Bogense indgiver nærmere Ansøgning om Fritagelse for Straf for den af ham begaaede Hoer, vil kunne komme under nærmer Overvejelse. –

[Note:]

10 Junii com Friis

Det fremgår af Stiftamtets journal af 2. maj og 6. juni, at der blev skrevet til byfoged Friis den 6. maj og den 10. juni. Brevene er indført i Stiftamtets kopibog:

Odense Amt: Kopibog ”May Maaned”: Friis skal pålægge Mariane Basse at søge om horstraffens formildelse.

Odense Amt: Kopibog ”Junii Maaned”: Friis skal meddele Jacob Mørk Kancelliets beslutning om at, han skal indsende ansøgning om fritagelse for straf for hor.

Der er ikke fundet noget, der viser og nogen af dem faktisk indsendte en ansøgning.

Jacob Mørks “legemlige matræsse”

Jacob Mørk og Mariane Basse levede nu faktisk separerede i Bogense, men deres konflikter var ikke overstået, og myndighederne måtte stadig beskæftige sig med deres forhold. –

I Fattigkommissionens forhandlingsprotokol ses de på dagsordenen som følger:

Bogense Magistrat: Fattigkommissionens forhandlingsprotokol (1803-1828)

16. maj 1820

1820 05 16 BM Fattigkom. Forhandling

Fol. 122

pkt.4

Blev fremlagt en skriftlig Begiering fra Skoemager Jacob Mørcks Kone om Biedrag til Huusleie, samt en Billet fra Kbmd. Lars Borring i hvis Huus hun boer, at hun skylder ham Huusleie for 18 Maaneder á 1^{rbd} maanedlig, men at naar 12^{rbd} bliver ham betalt, vil han eftergive Resten.

Forinden Kommissionen kunde bestemme, hvorvidt man kunde indlade sig paa at betale denne Huusleie, besluttede man at anmode Hr. Byefoged Friis om Oplysning om, hvorvidt hendes Mand virkelig er fraskilt fra hende, samt om han er forpligtet til at bidrage noget til hendes deres fælleds Børns Underholdning, for at man hvis dette er Tilfældet, kunde tilholde ham at yde det mueligt bestemte Biedrag. -

Bogense Magistrat: Fattigkommissionens forhandlingsprotokol (1803-1828)

10. juli 1820

1820 07 10 16 BM Fattigkom. Forhandling

Fol. 122 b

pkt. 3

Forevistes en Begiering fra Jacob Mørcks Separerede Hustrue Mariane Basse om Understøttelse til hendes Søns Opdragelse. Da Faderen ved Forligelses-Kommissionen havde forbunden sig til at underholde Sønnen, saa bestemte man at henvise hende med Ansøgning til Stiftet om at paalægge Manden et aarligt Biedrag til hendes Understøttelse.

Bogense Magistrat: Fattigkommissionens forhandlingsprotokol (1803-1828)

27. nov. 1820

1820 11 27 16 BM Fattigkom. Forhandling

Fol. 123 b

pkt. 9

Anmeldte Kommissions Mændene, at et Fruentimmer ved Navn Ane Christophersdatter, som forhen har faaet et Uægte Barn, fra 1. Novbr. har taget Ophold hos Skoemager Jacob Mørck, der lever separeret fra sin Hustrue, og efter Rygtet skal være kommen hertil besvangret. Da hun saaledes synes at kunne henregnes iblandt løse Fruentimmere, bestemte man, skriftlig at anmelde Sagen til Politimesteren til videre Foranstaltning. -

Mariane Basse måtte søge hjælp til husleje. Hendes mand, Jacob Mørk betalte ikke underhold – og han boede sammen med et fruentimmer med barn. Marianne Basse blev rådet til at henvende sig til Stiftamtet, og det gjorde hun den 29. april i et brev, som hun fik hjælp til at skrive:

1821 04 29 BBDJ MB til FS

[Til]
Højvelbaaren
Her Stiftsbefalningsmand
Ridder Cederfeld de Simonsen

!

For nogen Tiid siden haver Jeg paa-
talet i et Brev til hr Pastor Andreassen i
Bogense, hvorledes Jeg i mine Fattige og Usle
Omstændigheder, skal kund[e] ernære mig og Familie
i nu værende Tiids Omstændigheder, af den
Grund at Skoemager Jacob Mørck haver uden
at være eller ved lovlig Skilsmisse er bleven
Skilt fra mig ved Bord eller Seng. -

Hr Pastor Andresen i Bogense har alletider
sørget for at betale hvad min Huusleje og andre Om-
kostninger angaaer, da han alletider finder og
har befundet at jeg ikke alleene med mine Fattige
ja meget Usle Huuspligter ernærer mig i den Stand
som Jeg med gode Mænds Vidnesbyrd om skulle forlanges
i sin Tiid kan beviise saadan haaber Jeg hannem Bie-
stand. Jeg kan jo ikke nægte at hr Pastor Andresen paa
en Maade kan, skulde vilde undslaae sig herfor
denne mig meddeelte Gave; Men da Hr Andresen
selv kjender hvorvidt min Forfatning strække sig; saa haaber
og beder Jeg underdanigst, da bemelte min Mand Jacob
Mørck Skoemager i Bogense hvem som nu for Tiiden er
kommet i Selskab med et Ugift Fruentimmer ved
Navn Karen Holse, og ere avlet et Pigebarn
ved Navn Riche [Rikke], hvilket Fruentimmer med
Barn nu med min Mand hr Mørck sidder og ernærer

[side 2]

dem paa en Maade som de bedst veed vel og
kan, men dog undlader de mig som hans Ægte Kone
da ingen Skilsmisse er skeet, tilliegemed Familie[?]
xxx og kaster os paa xxx Bænken.
Undersøgelse herom forventes underdanigst
og tilskrevet S T. hr Magistrator Byefoged Friis her
steds at ham paalegges at optage et Forhør

over hvorledes det for tiiden er beroende.
i Min nu værende Forfatning.

Underdanigst

Bogense d. 29 April 1821.

Mariane Mørck født

Basse

P.S. - Indlagt sendes en Skrivelse som sees
fremdeles min Opførsel i alletider har været,
som Jeg underdanigst forventer tilbagesendt. –

[Journalnote: J.P. 480 N° 685]

Mariane Basse fulgte op med endnu et brev den 2. maj, hvortil hun fik lavet en udskrift af Forligelseskommisionens protokol vedrørende det forlig om separation, der var indgået 19. maj 1818. Det forpligtede manden til at betale underhold.

1821 05 02 BBDJ MB til FS

Underdanigst P.M.

I Følge min sidste Løverdag indgivne Ansøgning, tager jeg herved den Frihed at sende Udskrift af Forligelses Protokollen, angaaende mig og min fraskildte Mand fra Bord og Seng. - Og da jeg havde forglemt at anføre i min ommeldte Ansøgning, at jeg siden Separationen, ei er i stand til at vide mig sikkert for at miste mit Helbred, da hand baade haver slaaet mig Blodig og Blaae, og hand paa alle Maader søger at æreskjende mig, og da det er beviiselig at hand holder Svend og Dreng, saa er det desaarsag jeg seer mig nødsaget til at bede deres Høivelbaarenhed, at hand i Følge min indgivne Ansøgning, maae vorde paalagt, til at give mig nogen Hjelp til mine Børn. -
Bogense d 2^{den} Mai 1821

underdanigst

Mariane Mørch født Basse

[Journalnote:]

JP 481 N° 685

I Stiftamtets journal er dette brev dog indført side 480:

Odense Amt Journal over indkomne sager (1821)

1821 04 29 fra MB OA Journal

Side 480

Den 29de April

Nr. 685

Bogense d. 29 April Mariane Mørch født Basse
besværer sig over at hendes Mand Skoemager Mørch
deraf Byen, ligger i med et ugift Fruentimmer
og nægter hende den Hjælp hun hos ham formeener
at tilkomme.-

[Noter:]

d. 3 Maii modt en Skr. paa nye fra
hende med Bielag. – d. 13 Maii
tilsk Friis.-

Noter: 3. maj modtaget en skrivelse paa nye fra hende med bilag - 13. maj tilskrives Friis.

Stiftamtmanden havde altså fået to breve - direkte fra skomagerkonen Mariane Basse i Bogense - med to klager over hendes mand Jacob Mørk – dels over hans utugt, og dels over manglende underhold. Stiftamtmanden skrev den 13. maj til byfoged Friis – men kun om utugten:

1821 05 13 BBDJ FS til Friis

Til
Hr Byefoged Friis.

Ved at tilstille Hr Byefogden vedfølgende
Skrivelse fra Mariane Mørch, hvori hun
andrager paa at hendes Mand har Samlev-
net med et Fruentimmer navnlig Karen
Holse m. v., maae ieg tjenstligt anmode Dem
om ved Bielagets Tilbagesendelse at meddele
Erklæring, og om det maatte forholde sig saale-
des som anført, i henseende til det ommeldte
Levnet med bemeldte Fruentimmer, an-
modes om Underretning om ikke vedkommende
ere af Dem paalagte at holde dem fra hver-
andre, og endelig om Mørch er udlagt som
Fader til det Barn Karen Holse skal have
født. -

Odense, i Fyens Stiftamtmandskab den 13 Maii 1821.,
[sign.] Cederfeld de Simonsen

Der er ikke fundet nogen reaktion fra byfoged Friis, og journalen den 29. april omtaler ikke, at der efter Stiftamtets brev til Friis af 13. maj 1821 skulle være sket mere i sagen.

Jacob Mørk søger skilsmisse

Stiftamtmanden havde 13. maj 1821 skrevet til byfoged Friis og udbedt sig en erklæring om Mariane Basses påstand om Jacob Mørks samliv med fruentimmeret Karen Holse. Byfoged Friis havde temmelig travlt med egne problemer, og hans embedsførelse var påvirket af hans druk. Det ser ikke ud til, at Friis svarede på stiftamtmandens anmodning. – Den umoralske tilstand kunne bringes til ophør, hvis Jacob Mørk blev skilt med tilladelse til at gifte sig igen. Vi ved ikke, hvem der tog initiativet, men Jacob Mørk skrev den 8. juni 1821 en ansøgning om skilsmisse og tilladelse til at gifte sig igen. - Jacob Mørk fik hjælp til at udforme sin ansøgning, der var stilet til Kongen. Det fremgår af ansøgningen, at den blev "konciperet" eller affattet af Johan Peter Møller på Løkkesholm nær Bogense. Møller blev i øvrigt birkedommer i Gyldensten birk efter Andkier, der døde i 1822.

Ansøgningen blev sendt til Fyns Stiftamt og journaliseret den 10. juni 1821. Først otte måneder senere blev ansøgningen forsynet med Stiftamtmandens nødvendige erklæring, som er skrevet på selve ansøgningen fra side 2 nederst. Ansøgningen blev derefter sendt videre til Danske Kancelli. Se nærmere om forsinkelsen nedenfor og videre i afsnittet ”12. Mørks ansøgning strandede hos byfoged Friis”.

1821 06 08 DK3D Brevsag JM ansøgning

Bogense Kjøbstad i Fyen
den 8de Junii 1821.
Jacob Emanuel Nielsen
Mørck Skomager i Bogen-
se, ansøger allerunderdanigst
om allernaadigst Bevilling
til Ophævelse af hans
Ægteskab med Mariane
Basse, samt sig tilladt at
indgaae nyt Ægteskab.

Conciperet af
Johan Peter Møller.
Forpagter paa Løkkeborg
ved Bogense.

[Note ved Kancelliet]
3D. Y 648 min a - c
d 5 Marts 1822
[Note ved Fyns Stiftamt]
J.P 329 N° 231 kom a.

Til Kongen!

Formedelst Uovereens-
stemmelse i Characteren og
følgende ulykke-

ligt Ægteskab, blev min
Kone Mariane Basse og jeg
enige, ved Forligelses-Com-
mission den 19de Maj
1818 paa visse Vilkaar at
leve Separerede og strax at
ansøge Bevilling hos ved-
kommende Øvrighed, til at
adskilles fra Bord og Sæng;
denne Bevilling blev ikke
søgt, formedelst min Bort-
reise til Holsteen, men des-
uagtet have vi ej levet sam-
men siden; ja endog 4 Aar
forud, altsaa i fulde 7 Aar
været adskildte skønt uden
dertil at have Bevilling.
Under mit Ophold i

[side 2]

Holsteen avlede jeg uden Ægteskab 2de Børn;
og min Kone samme Tid, ligeledes uden Ægteskab
et Barn, hvilket foranledigede at ieg søgte ved
Dom at erhverve Skildsmisse, men da vi begge
vare lige skyldige, kunde i Overeensstemmelse med
Lovene - dette ikke skee, imidlertid, da det kuns
ville være at forbittre hinandens Dage, ja at vor-
de fuldkommen ulykkelige paa begge Sider hvis
vi fremdeeles skulle Leve i Ægteskab og igien
være sammen; saa vover jeg herved allerunderda-
nigst at ansøge Deres Kongelige Majestæts
allernaadigste Bevilling til at Ægteskabet mel-
lem mig og fornævnte Mariane Basse maae
være ophævet og mig derfor allernaaadigst tilladt
at indgaae i nyt Ægteskab. - Den ovennævnte
Forening [ODS: mægling] af 19de Maii 1818 følger den-
ne Ansøgning allerunderdanigst & indlagt,
i Udskrift af Bogense Forligelses-Commisions
Protocoll. -

allerunderdanigst
Jacob Emanuel Nielsen Mørck
med paaholdt Pen.

[DK3D Brevsag 1822 03 03 Erklæring fra FS
Stiftamtmandens erklæring af 3. marts 1822 er skrevet her på Mørks ansøgning til Kongen/
Kancelliet af 8. juni 1821.]

Allerunderdanigst Erklæring

Efter vedfølgende Attest fra Sognepræsten Andresen har

[side 3]

Forordningen af 18de October 1811 i Henseende til disse Egtefolk været iagttaget, men uden Virkning, da deres hensigt ikke er, at ville leve tilsammen. - Den vedfølgende Skrivelse fra den constituerende Byefoged i Bogense oplyser, at den af ham paa Stiftets Vegne forsøgte Megling, ligeledes har været forgiæves, da begge Parter have declareret ikke at ville leve sammen i Egteskab - Disse Egtefolk have ved Forligelses Commissionen under 19 Maii 1818, saaledes som vedfølgende Udskrift af Bogense Byes Forligelses Commission udviser, indgaaet Forening [ODS: overenskomst] om at leve adskildte fra Bord og Seng, og have følgelig henlevet langt over 3de Aar separerede, hvorimod dem ikke have været meddelede nogen Øvrigheds Bevilling til at leve adskildte; Vel vedtog Parterne allerede den Tid at søge Bevilling til Egteskabets Ophævelse; at dette imidlertid ikke skeete, foranledigede Supplicantens Reise til Holsten; Da denne Grund ikke kunne være tilstrækkelig til at hindre at Bevilling ikke blev erhvervet, /:thi om ikke denne kunde være ansøgt, forinden Supplicanten reiste til Holsten, er saa lang Tid hengaaet, siden Skilsmissen inden Forligelses Commissionen vedtages, at den kunne have været ansøgt og erhvervet enten af Supplicanten selv eller hans Hustrue :/ og det er bestemt at deslige Egtefolk skal, efter dertil af Øvrigheden meddeelt

\om Egteskabet skal kun(ne) ventes hævet

Bevilling have i 3de Aar været separerede \, saa vil det ankomme paa Deres Mayestæts allernaadigste

[side 4]

Resolution hvorvidt Bevilling til Egteskabets aldeles Ophævelse kan meddeles, med hensyn til Omstændighederne, samt at disse Egtefolk aldrig vil kunne leve sammen i Egteskab efter hvad de vedfølgende Oplysninger indeholde, men rimelig giver Anledning til Forargelse ved deres Opførsel, hvorimod de mueligt vil, om Ophævelsen bevilges, kunne ved anden Forbindelse blive heldigere og Endelig lader ieg allerunderdanigst følge Sognepræstens Attest, om deres Forhold i Sepa-

rations Tiden, hvilken Attest ikke vidner til
deres Fordeel [senere understregning]. Skulle Deres Mayestæt ikke
allernaadigst bevilge Egteskabets aldeles Op-
hævelse, da kan der intet være imod at dem
meddeles Bevilling til at leve adskildt fra
Bord og Seng.
Odense, i Fyens Stiftamtmandskab den 3 Marts 1822.

[sign.] Cederfeld de Simonsen

[på skrå]
3 Dep Y 648
d 14 Martz 1822

Jacob Mørks ansøgning blev noteret i Stiftamtets journal den 10. juni 1821:

Odense Amt Journal over indkomne sager 1821
Ansøgninger som erklæres til Kongen eller Collegierne

1821 06 10 OA Journal fra JM

Side 329
Nr. 231

Den 10de Junii

Bogense Kjøbstad: 8 Junii Skomager Jacob
Emanuel Nielsen Mørck ansøger om Bevilling
til Ophævelse af hans Ægteskab med Mariane Basse
samt Tilladelse for ham at indgaæ nyt og andet
Ægteskab. -

[Noter]

den 24 Juni tilskr. Byefoged
Friis. – den 15 Juli modt en
Attest i denne Anl. fra Pastor
Andræsen. - d. 21 Febr 1822
modt. en Skr. med Biel fra
Kjkr [Kammerjunker] Cederfeld de Simonsen.
d 3^{die} Martii 1822 Erkl.
og indsendt. –

Noterne angiver som sædvanlig, hvad der skete i sagen: den 24. juni skrev Stiftamtmanden til
byfoged Friis i Bogense. Og 15. juli modtog Stiftamtet en attest fra præsten i Bogense. Men som
man kan se af noterne gik der så ca 8 måneder uden fremgang i sagen - Dette er helt atypisk.

Stiftamtmanden skrev altså den 24. juni 1821 til byfoged Friis og anmodede ham om at foretage sig
det, som en byfoged skulle i forhold til en ansøgning om skilsmisse. Han skulle selv foretage den
verdslige mægling, og han skulle få Jacob Mørk til at skaffe en attest fra sognepræsten om gejstlig
mægling og en attest som sine opførsel de sidste tre år.

(På selve dette brev af 24. juni 1821 er skrevet en kladde til det svar, som den 19. februar 1822 blev sendt til Stiftamtmanden: "1822 02 19 DK3D Brevsag BB til FS". Se afsnit 12.)

1821 06 24 BBDJ FS til Friis

Til
H[r] Byefoged Friis

Ved herhos at tilstille Hrr Bye-
fogden en med et Bielag forsy-
net Ansøgning fra Skoemager Ja-
cob Emanuel Nielsen Mørk af
Bogense hvorudi han anholder om Til-
ladelse til Ægteskabets aldeles Ophæ-
velse imellem ham og hans Hu-
strue Mariane Basse, anmodes
De paa Stiftets Vegne at fore-
tage den ved Re[s]criptet af 31te
Januar 1796 befalede Mægling, og
derhos paalægge Supplicanten at
tilveiebringe Attest for den ved
Forord. af 18 Octob 1811 befalede
gjæstelige [gejstlige] Mægling har været for-
søgt, samt hans Siælesørgers Attest
for hans Opførsel i de sidste 3 Aar
[side 2]

hvorefter man beder sig under-
rettet om Udfaldet.

Odense i Fyens Stiftamtmandskab
d. 24 Juni 1821

[sign.] Cederfeld de Simonsen

*

[i margin på højkant]
Communiceret Jacob Mørk
den 25d Junii 1821, med Paalæg
snarest muelig at tilveiebringe
samlet [begge attester]. -

Stiftamtmanden fik aldrig svar fra byfoged Friis. Han bad dog Jacob Mørk om at gå til sognepræsten, som kaldte ægtefællerne til mægling og den 6. juli skrev sin attest. Præsten sætter klare ord på det fastlåste forhold mellem ægtefællerne. Han skriver i samme attest om Jacob Mørks opførsel og anfører det rigtige navn på Jacob Mørks "tjenestepige", nemlig Ane Christophersdatter. Efter præstens opfattelse er Jacob Mørk far til hendes uægte barn.

1821 07 06 OA fra Sognepræstens mægling

I Anledning af en fra Skoemager Jacob Nielsen Mørck i Bogense indgiven allerunderdanigst Ansøgning om Ægteskabs aldeles Ophævelse imellem ham og hans Hustrue Mariane Basse har jeg havt begge Ægtefolk for mig, for som Sielesørger at foretage den ved Forordningen af 18de Octbr. 1811 allernaadigst befalede Mægling. Jeg fandt denne Gang, som flere Gange forhen, begge Parter saa aldeles opirrede og forbittrede imod hinanden, at intet oprigtigt Forlig var at tilveiebringe, og jeg er overbeviist om, at hvis det ogsaa ved Overtalelser kunde lykkes mig, at bringe dem til, igien at drage sammen, vilde dette Samliv kun tilveiebringe desto større Spliid og desto bittre Had. Manden erklærede flere Gange, at han aldrig vilde erkiende sin Kone som sin ægte Hustrue, og aldrig mere leve forenet med hende; Konen derimod erklærede, at hun ikke vilde give Samtykke til Ægteskabs Ophævelse; men af alle brugte Udtryk var det tydeligt, at denne Erklæring kun sigtede til, at hindre ham i, at indgaæ andet Ægteskab. -

Siden Jacob Mørck efter næsten 3 Aars Fraværelse i Sønder-Jylland atter kom her til Byen, har han Boet her i omtrent 3 1/4 Aar, men fraskilt fra sin Kone. Fra 1ste Novbr. f.A. har han Levet med et ugift Fruentimmer ved Navn Ane Christophersdatter, som forhen har faaet et uægte Barn. Nat og Dag har hun været under Tag med ham, efter hans Foregivende som hans Tienestepige, men efter Alles Udsagn, der kiendte deres huuslige Forhold, har han i bemeldte Tiid stedse søgt Seng med hende. Den 22de Januar. d.A. blev bemeldte Ane Christophersdatter Moder til et uægte Pigebarn. Vel blev ved Hiemmedaaben udlagt som Barnefader, Ungkarl Rasmus Nielsen fra Jylland; Men deels af det foranførte er det næsten udenfor al Tvivl, at Jacob Mørck er Barnets sande Fader, deels ogsaa deraf, at han flere Maaneder efter hendes Nedkomst vedblev at leve med hende som forhen. -

Rigtigheden af Foranførte attesteres af

C.O. Andresen, Sognepræst -

Bogense 6te Julii 1821. -

[Segl]

[Note]

ad JP 329 No 231

Som sagt modtog Stiftamtet denne attest fra sognepræst Andresen i Bogense den 15. juli 1821 – og så skete der foreløbig ikke mere. Stiftamtmanden kendte byfoged Friis' forhold.

Mørks ansøgning strandede hos byfoged Friis

Stiftamtets brev med Jacob Mørks skilsmisseansøgning lå nu hos byfogeden i Bogense fra juni 1821 til februar 1822. I oktober 1821 blev byfoged Friis suspenderet for slinger i embedsførelsen, og kammerjunker Mathias B. Cederfeld de Simonsen blev konstitueret. Han havde i øvrigt samme efternavn som stiftmanden på Fyn. De var brødre.

(Ole Christian Friis var byfoged i Bogense fra 1807-1822. "Historien om byfoged Friis i Bogense" af Klaus Guldager kan læses i "Sletten 2023. Årsskrift for nordfynsk lokal- og kulturhistorie".)

I begyndelsen af februar 1822 fik byfogeden i Bogense en sag vedrørende Mariane Basse. Hun og hendes søn Wilhelm var den 6. februar blevet jaget ud af det hus, hvor hun boede til leje. Hun klagede til politimesteren/byfogeden. Den konstituerede byfoged blev altså opmærksom på Mariane Basse - og dermed måske på Jacob Mørks ansøgning om skilsmisse, der nu havde ligget urørt i 8 måneder. Der kom i hvert fald gang i sagsbehandlingen netop på dette tidspunkt.

Den konstituerede byfoged måtte bede sognepræsten om endnu en gang at forsøge en mægling mellem parterne. Allerede den 9. februar skrev præsten en attest om endnu en forgæves mægling. Disse ægtefolk vil aldrig blive forsonet:

1822 02 09 DK3D Brevsag Sognepræstens mægling

Undertegnede har paa Embeds Vegne havt Ægtefolkene Skoemager Jacob Nielsen Mørck og Hustrue Mariane Basse for mig, for atter at forsøge den ved Kongelig allernaadigst Anordning af 18de Octbr. 1811 befalede Mægling. Endnu bestandig fandt jeg hos dem den samme indgroede Forbittrelse imod hinanden, som i flere Aar har giort deres Ægteskab splidagtigt. Giensidig beskyldte de hinanden med største Bitterhed for Utroskab. Manden erklærede at han aldrig meere vilde leve med Mariane Basse i ægteskabeligt Forhold; Konen erklærede vel, at hun nok vilde drage til sin Mand og leve med ham, naar han vilde omgaaes skikkelig med hende; men af Alt, hvad der er foregaaet, er det klart, at dette Tilbud ikke er oprigtig meent, menn ikkun skeete, dels fordi hun vidste, at Manden ikke vilde modtage det, dels for maaskee derved at hindre ham fra at faae Tilladelse til at indgaae andet Ægteskab, om Skilsmisse i hans nuværende Ægteskab skulde opnaaes. Mæglingen har altsaa nu som forhen været uden Virkning. Ogsaa er jeg fuldkommen overbeviist om, at Forsoning og Kierlighed mellem benævnte Ægtefolk aldrig vil kunne bevirkes, da deres giensidige Forbittrelse er altfor stor og indgroet, og desværre vist nok grundet i fornærmende Forseelser fra Begge Sider.

Bogense 9de Februar 1822.

C.O. Andresen, Sognepræst.
[segl]

Sognepræsten var samtidig blevet bedt om en attest vedrørende Jacob Mørk Den er også dateret 9. februar 1822:

1822 02 09 DK3D Brevsag Attest om Jacob Mørk

Om jeg end ikke kan angive noget bestemt lastværdigt Faktum af Skoemager Jacob Nielsen Mørck i Bogense, saa kan jeg dog med Overbeviisning sige, at hans Moralitet er i det ringeste [mindste] meget tvetydig. Et ugift Fruentimmer ved navn Ane Christophersdatter, som tilforn har faaet et uægte Barn her i Byen, har fra Begyndelsen af Novbr. Maaned 1820 været hos ham i hans Boepæl. Efter Jacob Mørcks sigende var hun i hans Huus som Tienestepige for at føre hans Huusholdning, men Folk, som kiendte hans huuslige Forhold, forsikkrede, at de bestandig delte Seng med hinanden. Rigtigheden af dette Udsagn be- styrkedes derved, at Ane Christofphersdatter den 22^e. Januar 1821 blev Moder til et uægte Pigebarn, som blev kaldet Frederikke Christine. Vel blev ved Hiemmedaaben udlagt som Barnefader en Person, som blev benævnt Ung- karl Rasmus Nielsen fra Jylland; men at Jacob Mørck har været den rette Barnefader er meget sandsynligt, da Fruentimmeret gjorde Barsel i hans Huus og laae i Barselseng i hans Stue, og da han efter hendes Bar- selseng er vedblevet at leve med hende på samme Fod som forhen. - Da Herr Stiftamtmand, Kammerherre og Ridder Cederfeld de Simonsen har ladet mig opfordre til, at give Attest om Jacob Nielsen Mørcks Levnet og Opførsel i de sidste 3 Aar, i Anledning af dennes Ansøgning om Ægteska- bets aldeles Ophævelse mellem ham og hans Hustrue Mariane Basse, saa attesteres foranførte paa Embedsvegne herved under Haand og Segl. -

Bogense 9^e Februar 1822.

C. O. Andresen, Sognepræst -
[segl]

Den konstituerede byfoged bad sognepræsten skrive en attest om Mariane Basse. Det skrete på ønske fra Jacob Mørk (se nedenfor). Attesten er dateret 19. bebruar 1822.

1822 02 19 DK3D Brevsag Attest om MB

Jacob Nielsen Mørchs Hustrue, Mariane Basse, blev den 23de Maj 1818 Moder til et Pigebarn, der blev kaldet Henriette. Hendes Nedkomst skeede paa en Tiid, da Manden i næsten 3 Aar uafbrudt havde været fraværende her fra Byen og opholdt sig i Sønder Jyl- land. Som Barnefader blev udlagt: En Person fra Kjøbenhavn ved Navn Christian, men hvis Tilnavn ikke vidstes.- I Øvrigt er Mariane Basse bekiendt for et meget iilsindet, heftigt Fruentimmer, som ichon aldeles ikke kan styre sin Tunge, naar Hun bliver ivrig.- Foranstaaende attesteres herved i Følge Begiering af den Constituerede Byefoged i Bogense, Herr Kammerjunker Cederfeld de Simonsen, om at faae meddelt mit Vidnesbyrd angaaende forbenævnte Mariane Basses Vandel. -

Bogense den 19de Februar 1822. C.O. Andresen, Sognepræst -

Den konstituerede byfoged kunne nu sende Jacob Mørks ansøgning (der var modtaget 24. juni 1821) tilbage til Stiftamtmanden.

1822 02 19 DK3D Brevsag BB til FS

[Til]

Høivelbaarne Hr. Kammerherre Stiftamtmand Cederfeld de Simonsen, R[idder] af D.

Den ved Skrivelse af 24. Junii. f. A. til Byefoged Friis over-
sendte Ansøgning fra Jacob Emanuel Mørck om Skils-
misse fra hans Kone Mariane Basse har jeg, herved den
Ære at remitere. Tillige har jeg imellem disse Ægtefolk
som ere separerede fra Bord og Seng, foretaget paa Deres
Høivelbaarenheds Vegne, i Følge Befalingen i be-
nævnte Skrivelse, den ved Reskript af 22 Januarii 1796
befalede Mægling, men da baade Manden og Konen
reent ud erklærer, ikke at ville leve i fremtidigt
Egteskab sammen, saa var ingen Forening, imellem
dem at tilveiebringe. – Da jeg ved flere Tilfælde har
havt Leilighed, at kiende disse Egtefolk, og især Konen
som et meget trættekiært Fruentimmer, saa kan jeg
efter min Overbeviisning heller ikke stemme for
nogen fremtidig Forening imellem dem; Da

[side 2]

have begge under Deres Separation avlet Børn
med amdre, Manden 2 Gange og Konen een Gang
og ved Dom af 13 April 1819, i en Skilsmisse-Sag
som Manden havde anlagt mod Konen blev Ju-
stitiens Ret forbeholden mod dem begge for bedrevet
Hoer. Hvorvidt de derfor, ved Egteskabets Ophævelse
burde erholde giensidig Tilladelse at indlade dem
i nyt og andet Egteskab, bør jeg ikke bedømme;
kun maa jeg bemærke at Manden som en duelig
Skoemager godt kan ernære en Kone og Børn
og Konen, som ung og i sin bedste Alder, og
kunde finde et andet Partie, hvilket fra den
moralske side betragtet var bedre for Parterne end
det Liv de hidtil har levet. Da [Den] fra Sognepræsten
Hr. Andresen i den Henseende erhvervede Attest har
Jeg herved den Ære at lade følge.-

Ærbødigst

Cederfeld de Simonsen

Bogense d. 19 Februarii 1822

[Påtegnet note:

3 Dep Y 648]

Dette følgebrev findes som kladde skrevet direkte på brevet fra Stiftamtmanden af 24. juni 1821.
Og følgebrevet findes desuden indført i Bogense Byfogeds Kopibog 1821-1824 – juni måned 1822.

Det var oprindeligt dateret 14. februar – men nu rettet til 19. februar. I Kopibogen er kladdens sidste afsnit strøget – og det er ikke med i følgebrevet. Sidste afsnit i kopibogen lyder:

1822 02 19 BB Kopibog BB til FS

[Til] Stiftet – 44
indsendt den 19
med da gjorde
Forandring

[Her bringes kun det sidste overstregede afsnit]

Fra Manden

Jacob Mørk har Jeg derefter modtaget vedlagte Andragende hvor
han begierer at faae oplyst eller undersøgt sammes Opførsel og
(ny side)
Forhold i den samme Tiid, men som jeg ikke, uden efter nærmere Bestem-
Melse, har fundet mig foranlediget at iværksætte. –

Dette afsnit blev strøget, fordi byfogeden ombestemte sig og bad sognepræsten skrive den attest om Mariane Basse, som ses ovenfor.

Stiftamtmanden sendte Jacob Mørks ansøgning om skilsmisse til Kancelliet d. 3 marts 1822 med en længere "Allerunderdanigst Erklæring!", der som nævnt blev skrevet direkte på ansøgningen. Se ansøgningen "1821 06 08 DK3D Brevsag JM ansøgning" i afsnit 11, hvor Stiftamtmandens erklæring er transskriberet.

Stiftamtmandens erklæring er indført Stiftamtets "Kollegieprotokol over breve til kollegierne" (1822-1823) med angivelse af, at det er vedrørende sagen JP: 329-231. Også versionen i kollegieprotokollen er transskriberet:

1822 03 03 OA Kollegieprotokol

Marti Maaned 1822
329-231

Allerunderdanigst Erklæring!

Efter vedføl. Attest fra Sognepræsten Andresen har den i Frdn. af 18de Octb 1811 i Henseende til disse Ægtefolk været iagttaget men uden Virkning, da deres Hensigt ikke er at leve sammen. - Den vedføl. Skr. fra den const. Byefgd. i Bogense oplyser at den af ham paa Stiftets Vegne foretaget Megling, ligeledes har været forgjæves, da begge Parter have declareret ikke at ville leve sammen i Ægteskab. Disse Æg-

tefolk have ved Forl. Cms. [Forligs Commisionen] under 19 Mai 1818
saaledes ham vedføl. Udskrivt udviiser ind-
gaaet Forening om at leve adskilt fra
Bord og Sæng og have følgerig henle-
vet langt over 3 Aar hvorimod dem
ikke have været dem meddelt nogen
Øvrighedsbevilling til at leve adskilt.
Vel vedtog Parterne den Tid allerede
at søge Bevilling til Ægteskabets Ophæ-
velse, at dette imidlertid ikke skeet foran-
ledigede Suppl. Reise til Holsteen. -
Da denne Grund ikke kunne være tilstræk-
kelig til at hindre at Bevilling ikke blev
erhvervet; thi om ikke denne kunne være
ansøgt forinden Suppl. reiste til Holsteen
er saa lang Tid hengaaet siden Skilsmis-
sen inden Forl. Cms. vedtages at den
kunne have været ansøgt og erhver-
vet enten af Suppl. selv eller hans

[Side 2]

Hustrue, og det er bestemt at deslige Æg-
tefolk skal efter dertil af Øvrigheden med-
deelt Bevilling, have i 3 Aar været Sepa-
rerede, saa vil det ankomme paa Deres
Majestæts allernaadigste Resol. hvorvidt
Bevilling til Ægteskabets aldeles Ophæ-
velse kan meddeeles med Hensyn til Om-
stændighederne, samt at disse Ægtefolk al-
drig vil kunne leve sammen i Ægte-
skab efter hvad vedfølgende Oplysninger
indeholder, men rimelig giver Anledning
til Forargelse ved deres Opførsel hvori-
mod de muelig vil om Ophævelsen bevil-
ges kunne ved anden Forbindelse blive hel-
digere. Endelig lader jeg allerunderd. føl-
ge Sognepræstens Attest om deres Forhold
i Separationstiden, hvilken Attest ikke vid-
ner til deres Fordeel. - Skulde Deres
Majestæt ikke allernaadigst bevilge Ægte-
skabets aldeles Ophævelse, da kan der intet
være imod at dem meddeeles Bevilling til
at leve adskilt i Henseende til Bord og Sæng.
den 3de Marts

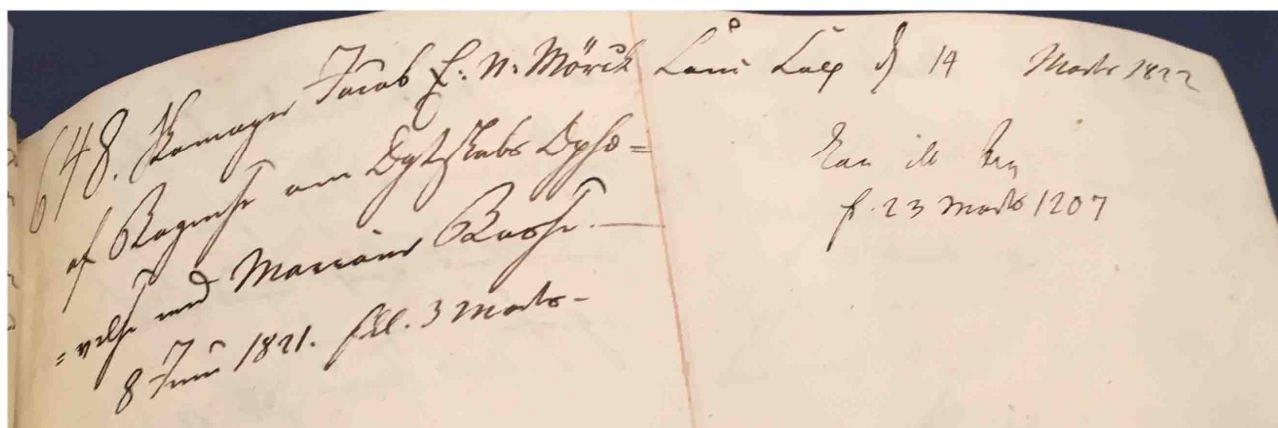
Kancelliet afslog Mørks ansøgning

Danske Kancelli modtog Jacob Mørks ansøgning om skilsmisse, og den ses i "Danske Kancelli 5. (3.) Departement Resolutionsprotokol 1822 A" (journal) som sag nummer 648. – Det er en ansøgning af 8. juni 1821 med en erklæring af 3. marts. Den blev 14. marts forelagt Kancelli Kollegiet, som besluttede, at den ikke kunne bevilges. Sagen blev ekspederet den 23. marts i brev 1207.

1822 DK3D Resolutionsprot. 1822

648. Skomager Jacob E.N. Mørk
af Bogense om Ægteskabs Ophæ-
velse med Mariane Basse. –
8. Juni 1821 Erkl. 3 Marts

Canc Coll d 14 Marts 1822
Kan ikke bev.
E 23 Marts 1207

Da sagen blev ekspederet ved brev 1207, skal sagens akter findes i Danske Kancelli, 3. Departement: "Brevsager", 1822, under nr. 1207. - Her ses først konceptet til Kancelliets svar og derefter ligger Jacob Mørks ansøgning med Stiftamtmandens erklæring sammen med de tre attester fra sognepræsten og endelig Bogense byfogeds erklæring.

Kancelliets beslutning blev meddelt Fyns Stiftamtmand den 23. marts 1822 i et brev, der blev indskrevet i Danske Kancelli, 3. Departement: "Brevbog", 1822, som nr. 1207:

I Fyns Stiftamts arkiv ligger brevet fra Kancelliet i "Indkomne sager: Kancellibreve":

N° III

At den færdig indkomne og med Gode Rammesforval
 forloving af 2° Rammes forfærdede Rægtning fra Hs.
 mager Jacob Emanuel Nielsen Mørik af Bogense
 ved Lovelling til Opholdsstede afledt Opholdsstede med
 sand Gudsfrue Mariane Rørse samt tilstedes til at
 indgaaet og Opholdsstede ikke kan berolige, vilke ville
 de, med at overleveres, Supplicanten indstillede Tilbud,
 besvare og tilfredsstillende færdig.

Ved Kongelige Danske Landstings Råd 22de Marts 1822
 Kancelli
 Mourad Rasmus Rasmussen
 Maria Jensen

At den færdig indkomne og med Gode Rammesforval

cit

Udfærdiget den 22de Marts 1822

Rasmussen

1822 03 23 OA Kancellibreve

Til
Stiftamtmanden over Fyens Stift.

At den hertil indkomne og med Herr Kammerherres
Erklæring af 3. dennes forsynede Ansøgning fra Sko-
mager Jacob Emanuel Nielsen Mørk af Bogense
om Bevilling til Ægteskabets aldeles Ophævelse med
hans Hustrue Mariane Basse samt Tilladelse til at
indgaae nyt Ægteskab ikke kan bevilges, dette ville
De, ved at overlevere Supplikanten indsluttede Bilag,
behage at tilkjendegive ham.

Det Kongelige Danske Cancellie den 23. Marts 1822 -
[Sign.]

Kaas

Monrad Lassen Løvenskiold
Hansen Fischer
/Hammerich

JP 77 N° 154

[Note i margin:]

s. 28de Martz com Cederefeld de Simonsen

Kancelliets brev blev indført i Stiftamtets journal den 24. marts:
Odense Amt: Journal over indkomne sager (1822) under "Cancellie-Breve".
Side 77 nr 154.

OA Journal 1822 03 24 fra Kancelliet

PM den 23. Marti 1822 angaaende at den af Skoemag-
er Jacob Emanuel Mørk i Bogense ind-
givne Ansøgning om Ægteskabets Ophævelse
mellem ham og Mariane Basse ikke kan
bevilges. -

[Note:]

d. 28de Martz com

Kammerjunker

Cederfeld de Simon-
sen. —

Den konstituerede byfoged Cederfeld de Simonsen blev orienteret, hvilket ses i Fyns Stifts/Odense
Amts kopibog 1822:

1822 03 28 til BB OA Kopibog

side 363 [midt]

[til] Cederfeld de Simonsen [Bogense]

JP 77 N 154

Hvilket hermed com. D Vbhd til bhg[*] bekiendgjørelse for Sko-
mager J.E.N. Mørk af Bogense som derhos bedes
indlagde Bilag overleveret. - d. 28 Martz

[* communiceret Deres Velbaarenhed til behagelig]

Den konstituerede byfoged Cederfeld de Simonsen skulle bekendtgøre for Jacob Mørk, at han ikke fik bevilget skilsmisse. – Jacob Mørk blev gjort bekendt med Kancelliets afgørelse. Herefter skete der tilsyneladende ikke mere i sagen. Der er ikke nogen henvisninger til senere breve eller andet.